

GEDENKSCHRIFT

BETREFFENDE

WOUTER SLUIS

SAMENGESTELD DOOR:

D. BRANDER Tz. — H. B. HYLKEMA

DR. L. T. C. SCHEY

Verkrijgbaar bij H. Oosterink, Midden-Beemster
à f 0.90 per exemplaar, na toezending van post-
wissel f 1.— franco per post

GEDENKSCHRIFT

BETREFFENDE

WOUTER SLUIS

IN DE JAREN 1858—1887 BEWONER VAN DE BOERDERIJ HET
„DEUTZEN HOFJE” GELEGEN AAN DEN NEKKERWEG
IN DEN POLDER „DE BEEMSTER”

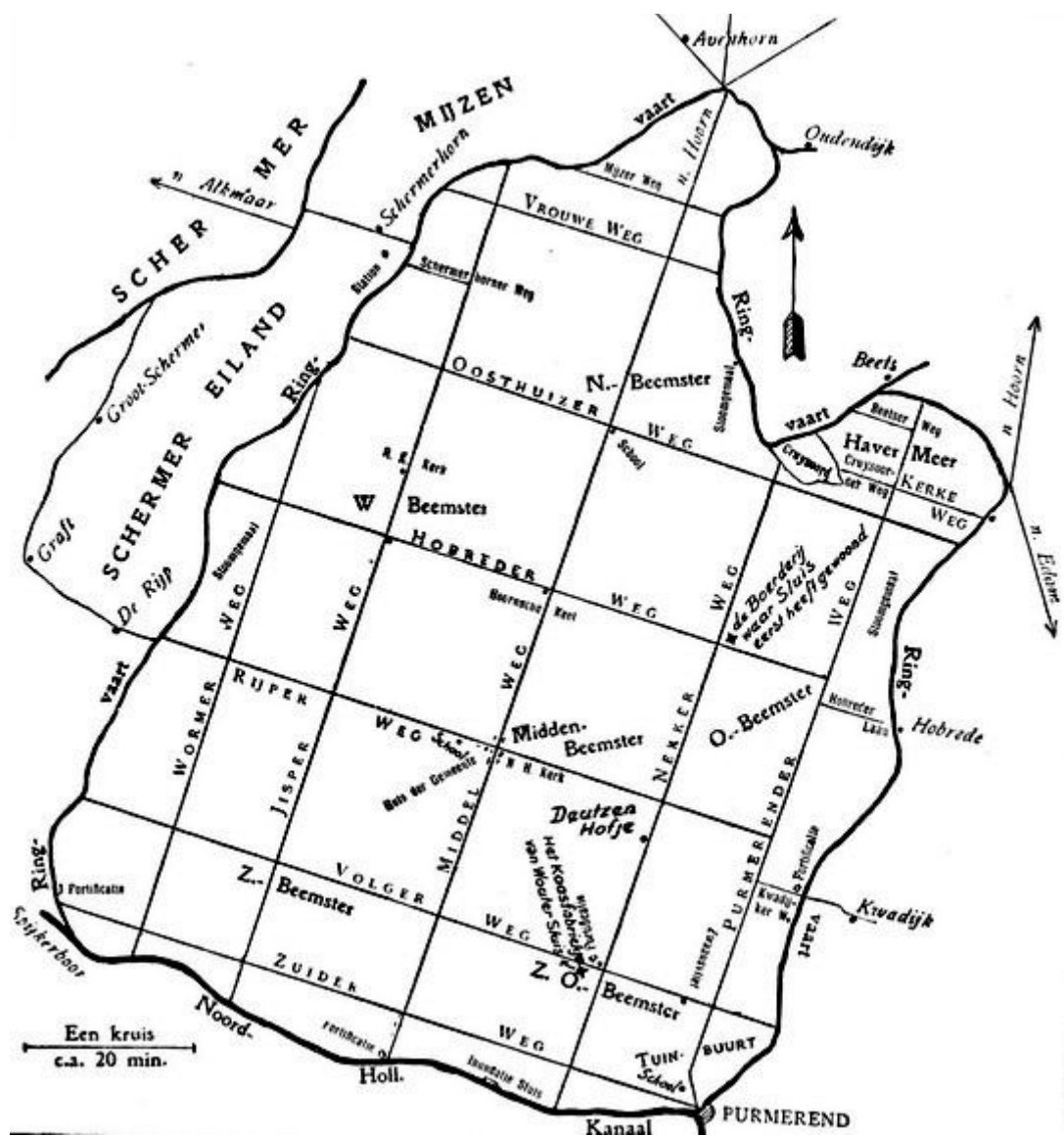
(EEN VERDIENSTELIJK PIONIER OP LANDBOUWGEBIED)

SAMENGESTELD DOOR:

D. BRANDER Tz. — H. B. HYLKEMA
Dr. L. T. C. SCHEY

IN OPDRACHT EN VOOR REKENING VAN DE
SAMENSTELLERS GEDRUKT EN UITGEGEVEN
DOOR H. OOSTERINK TE MIDDEN-BEEMSTER

In 1991 is er in de STOLPSHOEVEREEKS – Nr.14 - door het Historisch Genootschap Oud West-Friesland te Hoorn een boekje uitgekomen over Wouter Sluis *Iemand uit Noord-Holland*, geschreven door de Heer G. Köhne. Dit werkje bevat naast gedeelten uit het hier 'heruitgegeven' *gedenkschrift* nieuwe informatie over de persoon Wouter Sluis. In 2007 niet meer leverbaar bij de Beemster VVV.

Inhoud *

heruitgave www.zuivelhistorienederland.nl

	Bladz.
1 Voorrede door D. Brander Tz..	7
2. Voorbereiding der herdenkingsplechtigheid	10
3. De plechtigheid. Rede van D. de Boer Dz.	12
4. Oorkonde van de overdracht en de aanvaarding van den gedenksteen.	16
5. Het woord van den Dijkgraaf van het Waterschap „De Beemster“.	18
6. Wouter Sluis als nauwkeurige waarnemer van den Waterstand in den Beemster.	20
7. Herdenkingsrede van H. B. Hylkema.	22
8. Een pionier der moderne kaasbereiding.	44
9. Wouter Sluis als lid van de Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier.	52
10. Persoonlijke herinneringen aan en brieven over Wouter Sluis.	63
 Toevoeging 2007 - 3 bijlagen	 78
Melding en verslag over de Wouter Sluis herdenking in <i>Algemeen Zuivelblad</i> en <i>Officieel Orgaan der FNZ.</i> van 1927.	

* *Oorspronkelijke blz. nummering is zo veel mogelijk gehandhaafd*

Voorrede

Den 7den November 1927 was het „Deutzen Hofje“, de bekende boerderij in den Beemster, getuige van eene eenvoudige plechtigheid. In het zuivellokaal dier boerderij werd een gedenksteen onthuld ter herdenking van het feit, dat honderd jaar geleden Wouter Sluis het levenslicht aanschouwde. Verschillende autoriteiten en vele bekende personen op landbouwgebied waren daarbij tegenwoordig en gaven blijk van hunne belangstelling in de hulde, gebracht aan de nagedachtenis van dezen wegbereider voor de ontwikkeling van den landbouw. Ook buiten den kring der aanwezigen vond deze daad groote instemming. Mocht de naam van Wouter Sluis langzamerhand wat op den achtergrond zijn geraakt, bij velen leefde toch nog wel degelijk de herinnering aan zijn werk en bij de ouderen ook aan zijn persoon.

Groote veranderingen op landbouwgebied hebben na dien tijd plaats gevonden en eene belangrijke vooruitgang in de verschillende takken van den landbouw is tot stand gekomen. Opmerkelijk is het, dat de eerste pogingen tot deze verbeteringen in vele gevallen reeds door Wouter Sluis zijn gedaan. Vaak had hij daarbij met groote moeilijkheden te kampen. Medewerking van zijne vakgenooten ondervond hij betrekkelijk weinig en de wetenschap kon hem nog slechts in beperkte mate steunen. Toch was hij altijd vol goeden moed en geen tegenslagen konden hem verhinderen voort te gaan op den weg, dien hij zich had afgebakend. Voor zijn arbeid ontving hij vele blijken van waardeering van vreemdelingen en landgenoot, doch vaak had hij ook te worstelen met miskenning en spot. Daarbij bleef de tegenspoed hem niet gespaard en een droeve levensavond besloot zijn zoo welbesteed leven. Een gevoel van diep medelijden bevangt ons met het lot van den man, die zich zoo geheel heeft gegeven voor het algemeen, met terzijdestelling, van eigen belangen. Verklaarbaar is daarom zeker wel, dat zoo velen instemden met het plan om hulde te brengen aan de nagedachtenis van Wouter Sluis, den eenvoudigen man met zijn scherp verstand en goed hart. De gedenksteen zal tot de bezoekers van het zuivellokaal in het „Deutzen Hofje“

steeds spreken van de waardeering van het tegenwoordige geslacht voor Wouter Sluis. Duidelijker bleek deze echter nog uit de woorden van den Heer de Boer bij de onthulling van den gedenksteen en uit de rede van den heer Hylkema. De schets door den Heer Hylkema gegeven van het leven en werken van Wouter Sluis getuigde van groote bewondering en warme sympathie voor den „Pionier". Slechts door een betrekkelijk klein aantal belangstellenden kon de rede worden gehoord en waar deze zoo de algemeene instemming had, werd de Heer Hylkema uitgenoodigd zijne rede voor den druk beschikbaar te stellen, waartoe hij zich welwillend bereid verklaarde.

Met deze uitgave wenscht de Commissie te bereiken, dat niet alleen de woorden in den gedenksteen gegrift, maar vooral ook de woorden bij gelegenheid van de onthulling gesproken, tot tijdgenoot en nageslacht zullen spreken van de buitengewone verdiensten van Wouter Sluis. De man die door landbouwonderwijs den boerenstand wenschte op te heffen en zelf eene poging in die richting heeft gedaan door de oprichting van eene landbouwschool. De man, die door systematisch werken de kaasbereiding belangrijk verbeterde en stichter was van een der eerste kaasfabrieken in Noordholland.

De man, die door doelmatige keuze van fokvee, door betere bodemverzorging, door bevordering van den tuinbouw de opbrengst van den grond trachtte op te voeren en daarmee de algemeene welvaart te verhoogen. De man, bij wien de lust tot onderzoek en het streven naar verbetering zoo in het bloed zat, dat voor dien drang alles moest wijken en hij vaak eigen belangen opofferde om te kunnen voldoen aan zijn zucht naar kennis en zijn wensch om het algemeen belang te dienen. Voor dien man geldt ook de spreuk: „Een ander is het die zaait en een ander die maait".

D. BRANDER Tz.

Hoogkarspel, September 1928.

L. W. Sluis

Vorbereiding der Herdenkingsplechtigheid

Den 18 Augustus 1927 wendden zich de Heeren D. Brander Tz. en Dr. L. T. C. Schey, Rijkszuivelconsulent te Hoorn. tot eenige personen in Noordholland met het verzoek deel uit te maken van een Comité, hetwelk een plan zou uitwerken tot huldiging van Wouter Sluis.

Buiten de provincie werd de Heer H. B. Hylkema, oud-Rijkszuivelconsulent voor Utrecht, die in 1911 een brochure over Wouter Sluis had geschreven, mede uitgenoodigd. Op Woensdag 21 September 1927 werd het Comité „Huldiging Wouter Sluis" in „De Roskam" te Hoorn gevormd met den Heer D. de Boer Dz. te Stomporetoren, Voorzitter der Holl. Mij. van Landbouw, als Voorzitter en Dr. Schey als Secretaris-Penningineester.

De overige leden waren:

N. Dekker. Voorzitter van den R.K. Diocesanen Land- en Tuinbouwbond;

C. Kramer Glijnis. Voorzitter der Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier;

H. K. Koster, Voorzitter van den Bond van Zuivelfabrieken in Noordholland;

Jb. Met, Voorzitter van den Nieuwen Bond van Zuivelfabrieken;

De Vereeniging tot Exploitatie eener Proefzuivelboerderij te Hoorn;

K. Cz. de Boer, Voorzitter der Zuivelcommissie voor NoordHolland;

B. Kleijn Cz., Voorzitter van den Provincialen Bond van Rundveefokverenigingen in Noord-Holland;

H. W. Kuhn, Voorzitter der Provinciale Regelingscommissie voor de Vee-fokkerij in Noord-Holland en van het Texelsch Schapenstamboek in Noord-Holland;

Jac. Zuurbier, Voorzitter der Federatie tot verbetering van den Wolhandel in Noord-Holland;

D. Appel Az., Voorzitter van het Noord-Hollandsche Groot Yorkshire Varkensstamboek;

D. Brander Tz., oud-Directeur der Kaasfabriek te Hoogkarspel;

H. B. Hylkema, oud-Rijkszuivelconsulent te Soestduinen;

W. Balk, Secretaris van den Provincialen Bond van Veilingen in Noord-Holland.

De Commissie besloot een eenvoudige gedenksteen te plaatsen in het „Deutzen Hofje" en daartoe vergunning te vragen aan de eigenaresse: de Ridderlijke Duitse Orde „de Balijs van Utrecht". Deze heeft op zeer lofwaardige wijze haar medewerking verleend. De benodigde gelden zijn door de Noord-Hollandsche Land- en Tuinbouwverenigingen bijeen gebracht.

De plechtigheid

Rede van D. de Boer Dz. en aanvaarding van den gedenksteen door de „Balije van Utrecht"

Op Maandag 7 November 1927 was niettegenslaande het zeer ongunstige weer, een groote schare van belangstellenden op het „Deutzen Hofje" bijeen-gekomen. Behalve de vertegenwoordigers van Land- en Tuinbouwverenigingen en vereenigingen op Zuivelgebied in Noord-Holland, waren aanwezig: Burgemeester, Wethouders en Secretaris van de Gemeente Beemster, Dijkgraaf van den Polder „De Beemster". de Inspecteur van het Landbouwonderwijs, de Landscommlandeur der Balije van Utrecht, Baron Van Nagell en de Coadjutor Baron Stoet van Oldruitenborgh, de Rijkslandbouw- tuinbouw- en veeteelt consulenten in Noord-Holland, alsmede eenige familieleden van Wouter Sluis.

De huldiging had plaats in het kaasvertrek der boerderij, waar eenige zinrijke gezegden van Wouter Sluis zijn aangebracht.

De Voorzitter van het Huldigingscomité, de Heer D. de Boer Dz., sprak de volgende rede uit:

Ik heb de eer U welkom te heden op een plaats, die, met betrekking tot hetgeen ons hier samenbrengt, van historische beteekenis is. Wij bevinden ons op de plaats, waar wijlen Wouter Sluis van 1858 tot 1887 is werkzaam geweest, waar die veelzijdige pionier op landbouwgebied heeft gewerkt, gezocht, geleden en gestreden.

Op initiatief van de heeren D. Brander Tz. te Hoogkarspel en Dr. L. T. C. Schey, Rijkszuivelconsulent in deze provincie, hebben verschillende Landbouwverenigingen in Noord-Holland gemeend, een daad van dankbare herinnering te moeten verrichten op den 100sten geboortedag van dezen voorlooper op landbouwgebied. Deze vereenigingen zijn de Hol. Mij. van Landbouw, de R.K. Diocesane Land- en Tuinbouwbond te Haarlem, de beide Bonden van coöperatief werkende Zuivelfabrieken in Noord-Holland, de Zuivel-Commissie in Noord-Holland, de Regelings-Commissie voor de Rundveefokkerij in Noord-Holland, het Texelsch Schapenstamboek, het Noord-Hollandsch Groot Yorkshire Varkensstamboek en de Provinciale Commissie uit de Veilingen.

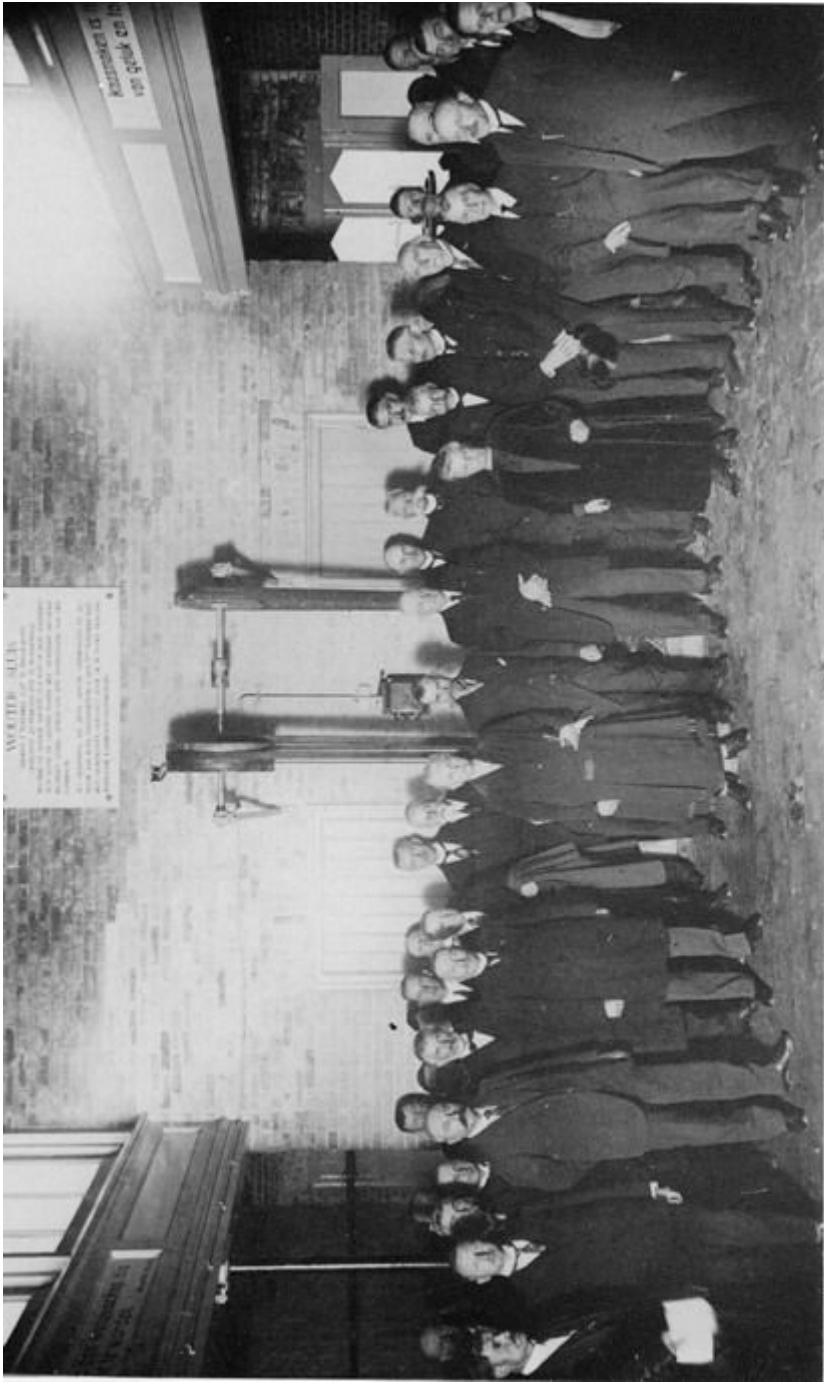
Zij hebben zich ten doel gesteld op dezen dag en op deze plaats te doen aanbren- gen een blijvend aandenken aan den man, die gevoeld heeft wat er aan den landbouw ontbrak. Aan den man, die bij de toenmaals gebrekkige land- bouwkundige kennis, heeft gewezen op de wenschelijkheid om verbetering te brengen in de zuivelbereiding, de veefokkerij, de bodembehandeling, ont- watering van den bodem, afzet van bodemproducten en wat al meer. Hij deed dit vaak met voorbijzien van eigen belangen in een periode, toen de gemiddelde landbouwer in deze provincie, door den stand van zijn ontwik- kelingspeil, nog niet kon beseffen hoeveel waarde voor de toekomst het werk van dezen pionier kon hebben.

Toen, mede door familie-omstandigheden, hem het lot van zoovele zoekers en uitvinders beschoren was, moest hij van velen de sympathie en waar- deering missen, ja, niet zelden is spot het deel geweest van dezen man, van wien vaststond dat hij nimmer eigen belang voorop stelde. Aan de vertegen- woordigers van de hier deelnemende vereenigingen moet het opvallen, welk deel menschen als wijlen Wouter Sluis hebben gehad aan het totstandkomen van organisaties in den landbouw. Dankbaar moeten wij allen erkennen, dat in wijlen Wouter Sluis de rustelooze zoeker en de nobele mensch moet wor- den gezien, die alles deed terwille van het nut, dat aan anderen zou ten goe- de komen.

De genoemde Landbouwvereenigingen hebben besloten op de plaats, waar Wouter Sluis wel bij uitstek zijn pionierswerk heeft verricht, in zijn kaaska- mer, een gedenksteen te doen aanbren- gen. Deze steen bevat de volgende in- scriptie:

*WOUTER SLUIS,
geboren 7 November 1827 te Hoogkarspel,
overleden 20 Februari 1891 te Bloemen-
daal, woonde en werkte van 1858 tot 1887
op deze boerderij.*

*Zijn leven en streven waren met opoffe-
ring van eigen belangen, geheel gewijd
aan den vooruitgang van den landbouw.
Als erkenning van zijne groote verdiensten
en als hulde aan zijne nagedachtenis is
den 7en November 1927 deze gedenksteen
geplaatst door (te in Noord-Holland werk
zame Landbouwvereenigingen.*

Een plechtige samenkomst in de historische kaaskamer van het "Deutzenboffe" op 7 november 1927, ter berdenking van de 100ste geboortedag van Wouter Sluis.

Dankbaar herinner ik namens de Landbouwverenigingen in Noord-Holland aan de welwillende medewerking van de tegenwoordige eigenaresse van deze boerderij, n.l. de Ridderlijke Duitse Orde „Balijs van Utrecht", die met groote instemming hare toestemming tot het plaatsen van den gedenksteen heeft willen geven en die bereid is den steen te aanvaarden en de instandhouding voor hare rekening te nemen. Dit is vastgelegd in een oorkonde. Ik eindig met de woorden welke de Heer Hylkema in de levensbeschrijving in November 1911¹ bezigde:

Zoo zij voor het nageslacht Wouter Sluis de man van groot talent en vernuft, die met zijn kostelijke gaven zich belangeloos gaf voor het algemeen welzijn van den boerenstand. Een man als er zelden wordt geboren. Zelf is het hem gegaan als de Zaaier, van wien daar staat: Dat er veel zaad op rotsgrond, onder struiken en doornen te gronde ging en verstikt werd, maar er was een deel van het zaad, dat honderdvoudige vrucht zou dragen.

Eere zij zijne, nagedachtenis!

Baron Van Nagell, Commandeur van de „Balijs van Utrecht", dankte hierna de Commissie voor het aangeboden. Hij memoreerde hoe de Orde eigenares van de mooie plaats werd en gaf de verzekering, dat, zoolang er geen revolutie komt, die ons wegvaagt, de Balijs eigenares zal blijven van de plaats en er geen verkaveling zal plaats hebben, zij den gedenksteen zal bewaren. Hij besloot met den wensch, dat vele vreemdelingen de plaats zullen bezoeken, om kennis te nemen van het groote werk en het ijverig streven van Wouter Sluis.

1) Wouter Sluis. een verdienstelijk pionier. - C. Misset, Doetinchem, 1911.

Oorkonde

Den zevenden November 1927, den dag waarop voor honderd jaren Wouter Sluis te Hoogkarspel werd geboren, werd met instemming van de Ridderlijke Duitse Orde „Balije van Utrecht" door een Comité, vertegenwoordigende de in Noord-Holland werkzame Landbouwverenigingen, in de boerderij „Het Deutzen Hofje" te Beemster een gedenksteen geplaatst als een hulde aan de nagedachtenis van Wouter Sluis.

Van 1858 tot 1887 woonde deze op genoemde boerderij en werkte gedurende dien tijd vol ijver en toewijding aan den vooruitgang van den landbouw.

De gedenksteen werd door het Comité aan de Ridderlijke Duitse Orde „Balije van Utrecht" aangeboden, die zich bereid verklaard heeft deze te aanvaarden en voor het instandhouden te zorgen.

Waarvan deze Oorkonde is opgemaakt en geteekend ten dage en jare bovengenoemd.

Voor het Comité:

De Voorzitter,

D. DE BOER Dz.

De Secretaris,

Dr. L. T. C. SCHEY.

Voor de Ridderlijke Duitse Orde

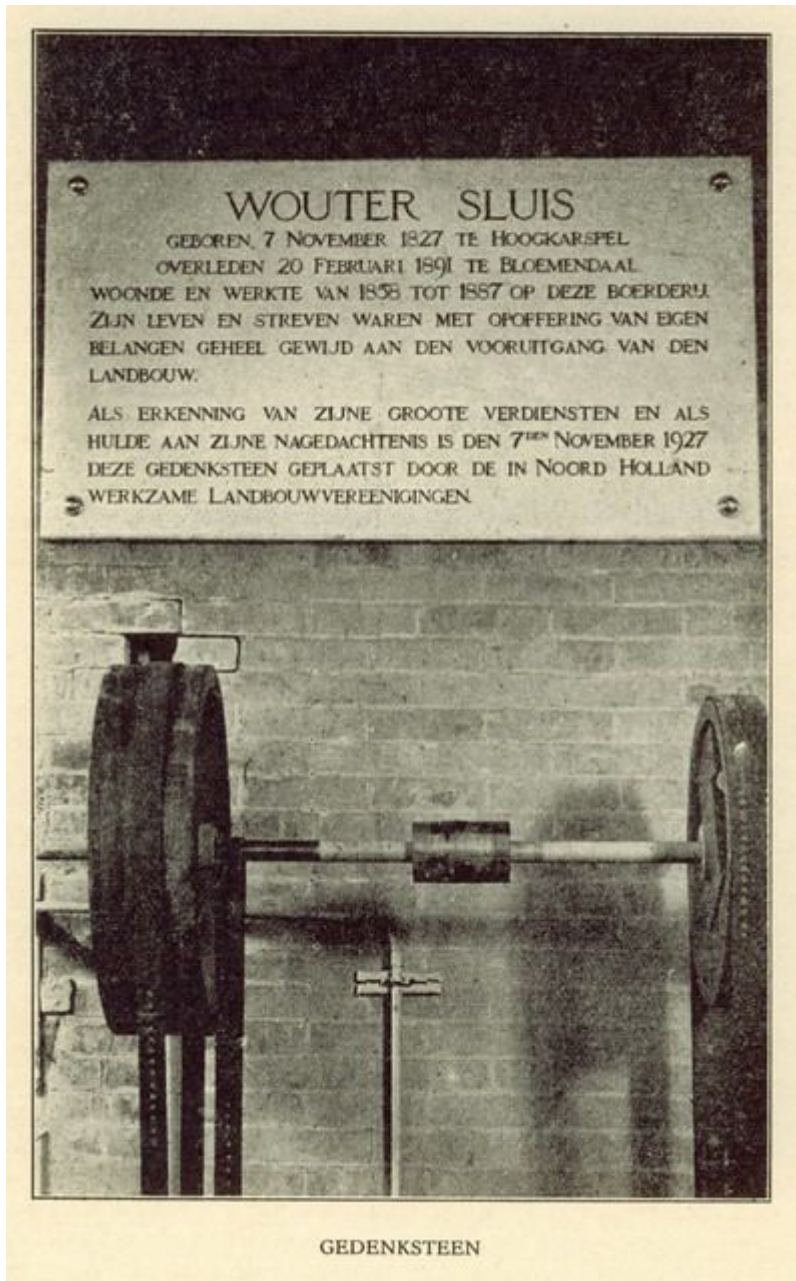
„Balije van Utrecht",

De Landscommandeur,

A. W. J. T. BARON VAN NAGELL.

De Coadjutor,

A. BARON SLOET VAN
OLDRUITENBORGH.

Het woord van C. Fok

Dijkgraaf van het Waterschap „De Beemster“

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren.

Wanneer ik als Voorzitter van het Waterschap „De Beemster“ hier het woord vraag, dan is dit in de eerste plaats om U namens het Bestuur dank te zeggen voor de uitnodiging om bij de onthulling van den gedenksteen tegenwoordig te willen zijn.

Wat Wouter Sluis betreft, persoonlijk heb ik hem niet gekend, hoogstens eenmaal gezien. Het is mij bekend, op grond van wat ik hoorde en las, dat de Heer Sluis als ingeland voortdurend ijverde voor een beter en lager waterpeil en voor betere bemalingswerktuigen in het Waterschap „De Beemster“. Zij, die met plannen daaromtrent wat veel naar voren kwamen, werden in die dagen zoo lang mogelijk uit het bestuur van den polder geweerd. In de notulen van het jaar 1883 van het Waterschap staat vermeld, dat Sluis op 16 Augustus voor het eerst ter vergadering verscheen en aan de besprekingen over het te stichten stoomgemaal hij de Beets deelnam. Hij drong er sterk op aan, de machines vooral niet te licht te nemen en met het oog op de voorgenomen stichtingsplaats vooral te zorgen, dat de watertoevoer voldoende zou zijn.

Dat ook wij thans nog zorg hebben te wijden aan den watertoevoer, doet uitkomen, dat Sluis een helder inzicht daaromtrent heeft gehad.

In 1881 schonk hij reeds zijn aandacht aan de beplanting langs de wegen. Een vruchtboombeplanting zou dienstig zijn voor het verkrijgen van lagere polderlasten. Zijn beplanting staat nog aan den Zuiderweg.

Sluis maakte deel uit van een commissie van drie personen tot voorbereiding van betere bemalingsplannen. In 1885 is het stoomgemaal bij de Beets gesticht. In 1886 konden sommigen bespeuren, dat het land bij de verlaging van het peil veel verslechterd was en het komt dan ook telkens naar voren, dat er stemmen waren om het peil in Bovenpolder en Kilpolder te verhoogen. Sluis behoort met het dagelijksch bestuur tot degenen, die daartegen op kwamen.

In 1889 wordt bij het sluiten der vergadering van het Waterschap door den Voorzitter in weinig woorden het vertrek van den Heer Sluis uit het College van HoofdIngelanden medegedeeld en zeer betreurd.

De heer Dijkgraaf C. Fok eindigt zijn rede met de betuiging:

Het is voor ons een eer, dat Sluis heeft gewerkt ten bate van de Ingelanden en in het bijzonder voor de belangen van het Waterschap. Het Bestuur is zeer erkentelijk, dat het in staat gesteld is den hoogst verdienstelijken oud-Hoofdingeland, zij het ook lang na zijn dood, hier mede te mogen huldigen.

Wouter Sluis

als nauwkeurig waarnemer van den waterstand in den Beemster

In den tijd, dat vanwege het Waterschap nog geen aantekening werd gehouden van den stand van het polderwater in den Beemster, maakte Sluis deze voor zich zelf, om ze later bij eventueele besprekingen te berde kunnen brengen, zooals uit onderstaande blijkt.

In een rapport², uitgebracht door de Heeren J. F. Conrad, J. C. de Leeuw, H. Hinse en L. A. Reuvens, naar aanleiding van het besluit van Hoofdingelanden van het Waterschap „De Beemster” van 30 Maart 1871, over „De verbetering der bemalingsmiddelen van genoemd Waterschap”, staat in het tweede Hoofdstuk op bladz. 5 sub 7: Dewijl vóór 18 October 1872 de stand van het Beemsterpolderwater niet dagelijks is waargenomen, zoo is het ons niet mogelijk door cijfers de hoogte aan te geven, die dat water dagelijks gedurende de voormelde tijdperken van waterlast bereikte.

Intuschen heeft de Heer W. Sluis ons medegedeeld, dat het Beemster polderwater stond:

In 1865:	den 25 Juli op 10 c.M. boven peil
	den 7 Augustus: op 45 c.M. boven peil
	den 15 Augustus: 50 c.M. boven peil
	den 24 Augustus: 40 c.M. boven peil
	den 6 September: 40 c.M. boven peil
In 1866:	den 27 October: 50 c.M. boven peil
	den 17 November: 45 c.M. boven peil
	den 20 November: 50 c.M. boven peil
	den 26 November: 60 c.M. boven peil
	den 29 November: 58 c.M. boven peil
	den 9 December: 55 c.M. boven peil
In 1870:	Van 1 October tot 23 December, bij afwisseling 50-70 c.M. boven peil". ³

2) Mededeeling door den Hoofdopzichter van het Waterschap C. J. van der Oord, in opdracht van den Dijkgraaf.

3) Zie tabel volgende blz.

	Amsterdam		Haarlemmermeer		Den Helder	
		Normaal		Normaal		Normaal
Juli 1865	149.0	69	120.4	72	95.5	57
Aug. 1865	134.0	86	162.3	93	103.1	78
Sept 1865	12.0	70	-	78	5.1	74
Oct. 1866	27.0	91	25.9	101	24.4	89
Nov. 1866	145.0	64	139.8	72	148.6	68
Dec. 1866	98.0	70	-	71	95.4	62

³ Wij ontvingen op ons verzoek van de Hoofddirectie van het Kon. Ned. Meteor. Instituut de beschikbare gegevens omtrent den regenval in de betrekkelijke maanden van de jaren 1865 en 1866.

Naast de maandsommen in millimeters zijn de normale maandsommen aangegeven; de gegevens voor Amsterdam zijn in deze van het meeste belang.

DE SAMENSTELLERS

Herdenkingsrede van H. B. Hylkema

Geachte toehoorders.

het Comité ter huldiging van wijlen den Heer Wouter Sluis heeft mij verzocht een gedachtenisrede te willen uitspreken bij de herdenking van diens geboortedag honderd jaar geleden. Aan het Comité betuig ik mijn hartelijken dank voor het vertrouwen, dat blijkens die uitnoodiging in mij is gesteld. Met bijzonder veel genoegen zal ik thans trachten aan de door mij hoog gewaardeerde opdracht te voldoen. Ik doe zulks in aansluiting en met volkomen instemming van de zeer indrukwekkende rede door den Heer de Boer als Voorzitter van het Huldigingscomité hedenmiddag bij de onthulling van den gedenksteen gesproken, woorden welke getuigden van hooge waardeering voor het streven van Sluis.

Het was in 1876 of 1877, dat Wouter Sluis, landman te Beemster, naar het dorp mijner inwoning, midden in Friesland, was overgekomen om een voordracht te houden over *verbetering in de Rundveeteelt*. Bij die gelegenheid was ik getuige, hoe een veehouder, die naar deze landbouwvergadering opging, door een ander in groote zelfgenoegzaamheid daarover op ergerlijke wijze smalend werd beschimpt. - Ziehier o.m. een beeld uit den tijd, waarin Sluis heeft gearbeid.

In 1899, toen ik als zuivelconsulent bij de Geldersch-Overijselsche Maatschappij van Landbouw te Steenderen bezig was de oprichting van een rundveefokkerij-vereeniging te bevorderen, werd mij op de vergadering door een der aanwezigen medegedeeld, dat aldaar jaren geleden door Wouter Sluis te Beemster in gelijken geest als door mij was gesproken.

Als zuivelconsulent van het Utrechtsch Landbouwgenootschap, zat ik in 1905 te Montfoort bij eene boerin over kaasbereiding te keuvelen. Zij vertelde mij van iemand uit Noord-Holland, die omstreeks dertig jaren geleden in een herberg te Werkhoven op een bijeenkomst van boeren en boerinnen het kaasmaken had besproken en voorgedaan. -Die man was Wouter Sluis.- Sedert dien tijd had de vrouw een snijmes voor de verdeeling van de wrongel gebruikt, naar zijn voorbeeld. Te voren was dit werktuig onbekend in die streek.

Te Odijk, ook in de provincie Utrecht, kreeg ik op mijne vraag, hoe kom je hier op de boerderij toch aan het gebruik van de kaaskuip met metalen binnenvat, weihevel en zeef, welke ik nergens anders in de provincie heb aangetroffen, ten antwoord: Lang geleden heeft iemand uit Noord-Holland hier in de herberg kaas gemaakt bij gelegenheid van een landbouwvergadering. Van hem nam ik deze toestellen over.

In verschillende provinciën heb ik op menige plaats de sporen van den arbeid van wijlen Wouter Sluis kunnen vinden en herkennen. Ik heb Sluis nooit ontmoet, doch wat ik zoo voor en na omtrent, hem had vernomen, wekte destijds bij mij een groote belangstelling op, die me noopte tot nadere informatie omtrent hem bij personen, die hem goed gekend of met hem hadden samengewerkt. De gegevens welke ik omtrent zijn persoon en zijn arbeid van zijn tijdgenooten mocht ontvangen, deden mij inzien, dat Sluis een zeer belangrijk man is geweest van wien men heeft te getuigen, dat het hem gegaan is als de Zaaier, van wien daar slaat: *Dat er veel zaad op rotsgrond, onder struiken en doornen te, gronde ging en verstikt werd, maar dat er was een deel van het zaad, dat honderdvoudig vrucht zou dragen.*

Ik heb mij dan ook destijds gedrongen gevoeld in een brochure Wouter Sluis als een hoogst verdienstelijk pionier in het licht te stellen.

Wouter Sluis werd volgens het register van geboorte der gemeente Hoogkarspel op 7 November in het jaar 1827 aldaar in de buurtschap „de Hout” geboren. Het geboortehuis is voor enkele jaren gesloopt en op de plaats is de nieuwe boerderij van den Heer C. Stapel verrezen. Zijne ouders waren Reijer Sluis en Marijtje Smit en beoefenden het boerenbedrijf. Zij verwisselden na enkele jaren van woonplaats en vertrokken naar Hem, gemeente Venhuizen. Hier is het, dat Wouter heeft schoolgegaan en in het, ouderlijk bedrijf is groot gebracht.

Als oudste van vijf kinderen was hij vroeg en meer dan anderen ingeleid in den werkkring en de levenservaring van zijn vader, dien hij meermalen op reis naar Friesland voor den aankoop van vee mocht vergezellen. Op vijftienjarigen leeftijd moest hij dezen verliezen, doch de toen reeds verkregen indrukken hebben ongetwijfeld niet nagelaten een grooten en goeden invloed uit te oefenen in geheel zijn leven.

In 1848 huwde hij op 21-jarigen leeftijd met Geertje Stapel en kwam met haar op 1 Mei vanuit Hem te Beemster wonen op de boerderij aan den Ho-brederweg, thans bewoond door de Weduwe Velzeboer. Vol goeden moed begonnen zij, als jongelui zich aan de omgeving aan te passen en hun bedrijf op het nieuwe arbeidsveld met goede verwachtingen uit te oefenen. Edoch, na negen jaar overleed de vrouw van Sluis op 5 November van het jaar 1857. Uit hun huwelijk was één zoon geboren, Reijer genaamd, die, ge-huwd, vroegtijdig is overleden.

Het volgende jaar trad de Heer Sluis in het huwelijk met Antje Admiraal, weduwe van Dirk Kooij, die aan den Nekkerweg op het „Deutzen Hofje" woonde. Hierdoor kwam Wouter Sluis op 2 December 1858 op die boer-derij. Deze hofstede, thans eigendom van de Ridderlijke Duitsche Orde, de „Balije van Utrecht", werd door hem gepacht van de Instelling „Het Deut-zen Hofje" aan de Prinsengracht te Amsterdam en bewoond van 1558-1857. Hier was het, dat hij arbeidde als een goed zoon van het platteland te mid-den van het gezin, werkende met zijn personeel als met goede kameraden van den vroegen morgen tot den avond om het bedrijf zoo goed mogelijk te doen slagen.

Op 1 November 1870 overleed zijn echtgenoot en stond hij wederom al-leen.

De boerderij werd in 1881 vervangen door een nieuw gebouw, waarvan het woonhuis volgens het ontwerp van den architect van het „Deutzen Hofje", doch het achtergedeelte met de vertrekken voor melkverwerking, veestallen enz. op aanwijzing van Sluis en geheel overeenkomstig zijn verlangen is ge-bouwd. Nog heden ten dage is dit gebouw een mooie getuigenis van zijn practischen zin, van zijn goede denkbeelden en opvatting betreffende de ei-schen van een flinke boerderij. Ruime, doelmatige, goed geventileerde en rijkelijk verlichte stallen, waarin het vee in plaats van met dikwijls veront-reinigt slootwater op gemakkelijke wijze steeds voldoende van goed drink-water kon worden voorzien. Vertrekken, geschikt voor een behoorlijk bewa-ren en verwerken van de melk zijn er aanwezig.

Een vernuftig, door Sluis uitgedacht werktuig werd indertijd door de kracht van het nortonwater in beweging gebracht en met goed gevolg gebruikt om in de te bewaren avondmelk het opschieten van den room tegen te gaan, opdat hij door avond- en morgenmelk gemengd te verwerken bij de bereiding van volvette Edammer kaas met éénmaal kaasmaken zou kunnen volstaan, zonder daarbij door roomvorming veel vet te verliezen.

Wij zien Wouter Sluis op het „Deutzen Hofje" als de nijvere landman, het type van de, landbouwende bevolking, waaraan Holland en heel ons land zooveel goeds te danken heeft en waarin het zich boven vele volkeren als bevoorrecht kan gevoelen. Het type van onzen boerenstand, dat door stoeren arbeid en sober, eenvoudig leven een welvaart heeft gegroundvest, welke het nageslacht in staat heeft gesteld zich als krachtige, vrije menschen te kunnen ontplooiën en daardoor het aloude voorvaderlijke bedrijf in werkelijkheid te doen zijn een voorname steunpilaar van het economisch leven in Nederland, gelijk het zich door alle tijden heen heeft doen kennen.

Wouter Sluis heeft als een rechtgeaard landman zijn bedrijf lief gehad; hij heeft er zich aan gewijd met hart en ziel en heeft gewoekerd met zijn krachten en zijn gaven om op zijn hoeve landbouw, veeteelt en zuivelbereiding zoo goed mogelijk te doen slagen.

Bij dit alles had hij levens een bijzondere eigenschap, welke ik uitdrukkelijk op den voorgrond heb te brengen. Hij was een van die milde naturen, die niet alleen voor zich zelven kunnen arbeiden, doch die zoo heel gaarne iets voor anderen willen zijn. Op velerlei wijze heeft hij gelegenheid gezocht dit verlangen te bevredigen.

Door oordeelkundig fokken wist, hij een mooie veestapel te verkrijgen. Fokschapen werden door hem uit Engeland ingevoerd. Nieuwe landhouwwerktuigen als zaaimachine, dorschmachine, maaimachine, hooischudder en andere nieuwe gereedschappen werden door hem in gebruik gesteld.

Toen de beteekenis van het inkuilen van gras in ons land bekend werd, was, volgens mededeeling van iemand, die het weten kan, Sluis de eerste, die het in de Beemster in toepassing heeft gebracht.

Sluis heeft zich gekenmerkt als een man van den vooruitgang, die veel gelezen en nagedacht heeft, als iemand, die zich tot het betere gevoelden aange trokken.

Van de „Hollandsche Maatschappij van Landbouw" was hij een ijverig medewerker, evenzoo van de „Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier". Bij deze Vereeniging was hij vanaf de oprichting betrokken en in de jaren 1873-'75, 1877-'79 en 1881 '83 bestuurslid. In dezen kring pleitte Sluis voor het oprichten van een Zuivelschool en wees op de wenschelijkheid naar het voorbeeld van Zwitserland, het condenseeren van melk in toepassing te brengen.

De Vereeniging besloot in November 1877 aan de op te richten Zuivelschool in de Beemster, twee achtereenvolgende jaren f 200.- subsidie te verleen. Deze is tengevolge van onvoldoenden financieelen steun echter niet tot stand gekomen.

Bij hare belangrijke proefnemingen op zuivelgebied in de jaren 1880 en 1881 te Berkhout en te Wieringerwaard, was Sluis nauw betrokken.

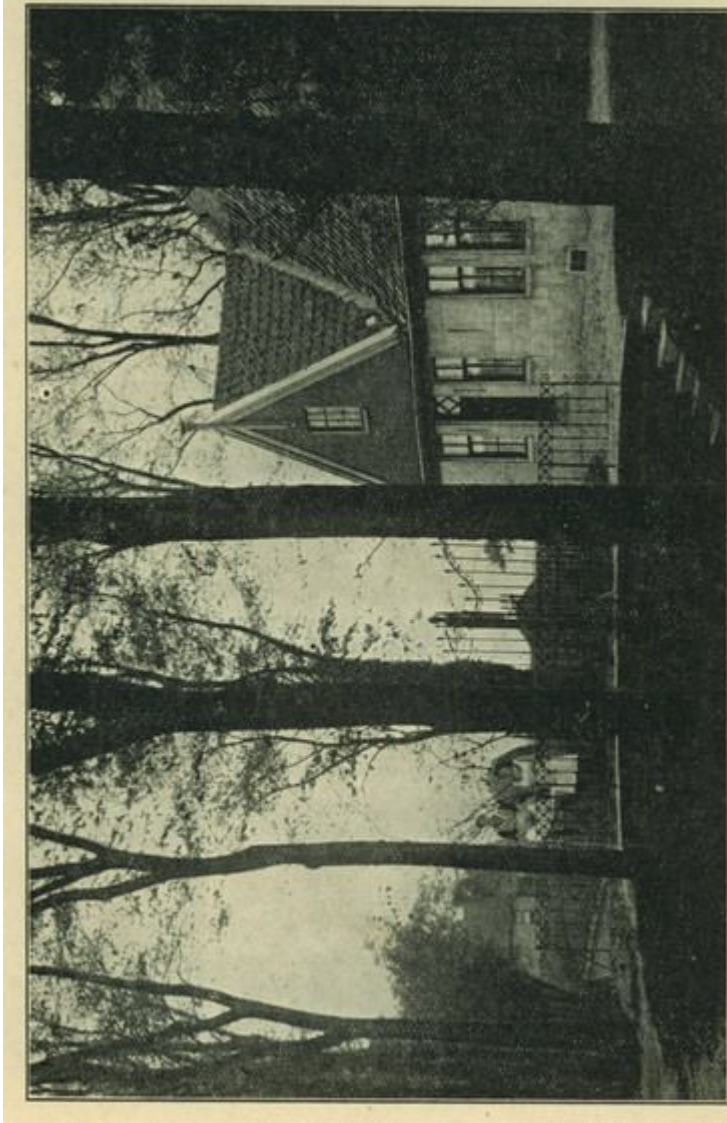
Toen J. J. de Beucker, uit België, in 1870 kwam spreken over tuinbouw - het was in den tijd, dat Nederland nog geen voorlichtingsdienst op landbouwgebied bezat - vond hij een bewonderaar van zijn ideeën in Wouter Sluis. Deze, als man van de daad, werkte in de richting zooals de spreker had aangegeven. Tuinbouw moest op den voorgrond komen. Hij begon met het aanleggen. van een boomgaard en tijdgenooten heb ik hooren vertellen van de prachtige vruchten, die hij, tot verbazing van de omwonenden, wist te verkrijgen. Maar niet voor zichzelf moest dat zijn. Welneen.

„Om den tuinbouw in zijn omgeving, te bevorderen, was er geregeld, vooral 's Zondagsnamiddags bijeenkomst in zijn woning. Onder vaklui werd daar gesproken door hem over drainage, bemesting, snoeien enz.

Aan verschillende tuinbouwers leverde Sluis voor eigen rekening draineerbuizen, hij was hen zelf behulpzaam bij het inleggen. Bij gunstige resultaten moesten de onkosten vergoed worden. „Of aan deze belofte altijd is voldaan, valt wel te betwijfelen", meent mijn zegsman.

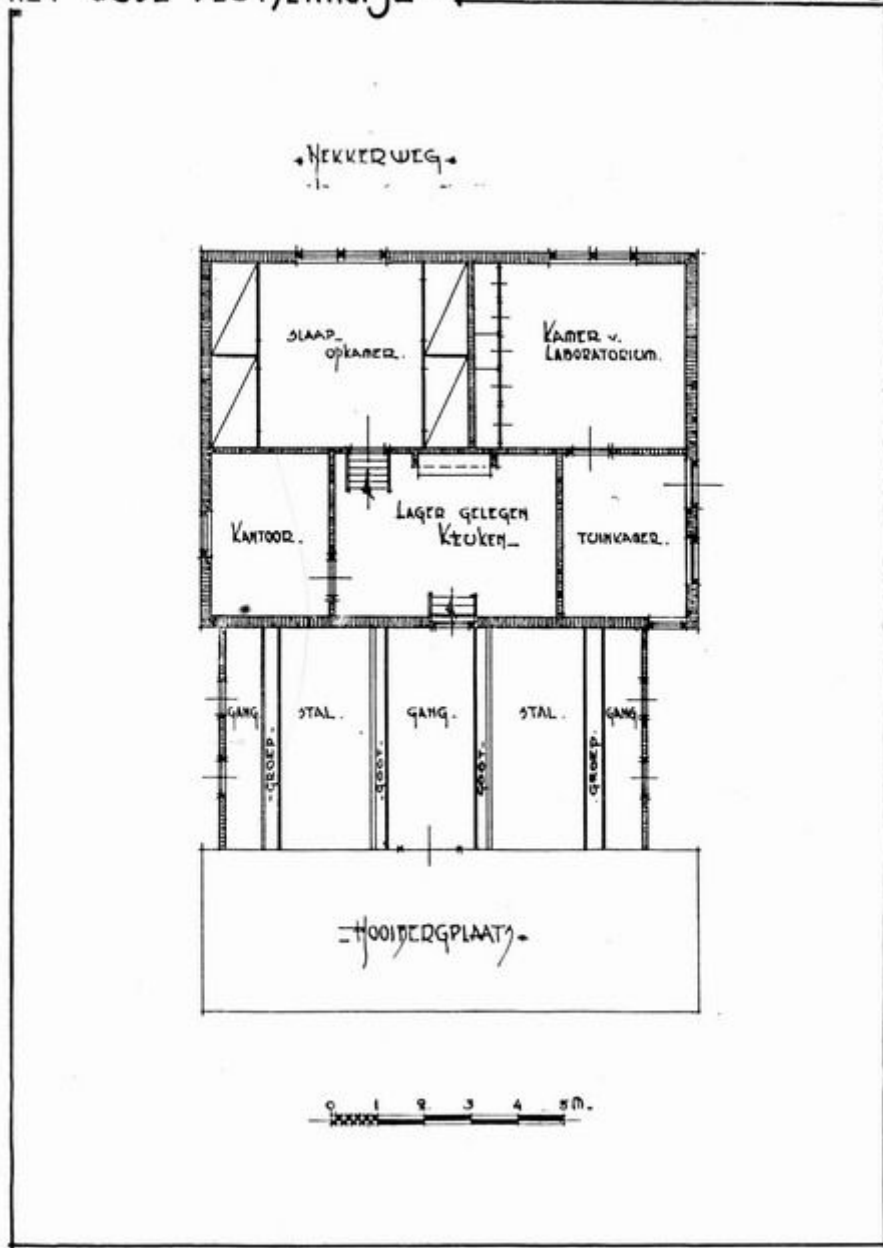
Sluis was de oprichter der Tuinbouwvereeniging te Beemster; mede van de coöperatieve augurkenfabriek, welke indertijd op een buitengewoon succes heeft kunnen bogen.⁴

4 Eerste coöperatieve verzendvereeniging, op tuinbouwgebied in Nederland, 1878. G. J. Bieman. Landbouwcoöperatie.

DE BOERDERIJ TE DEN HOUT. GEMEENTE HOOGKARPEL, WAAR WOUTER SLIJS GEBOREN WERD

HET OUDE DEUTJENHOFJE

HIER WOONDE W. SLUIS VAN 1858 TOT 1881

De uitbreiding van den tuinbouw in de Beemster, de vruchtboombeplanting langs de wegen, zijn van hem uitgegaan.

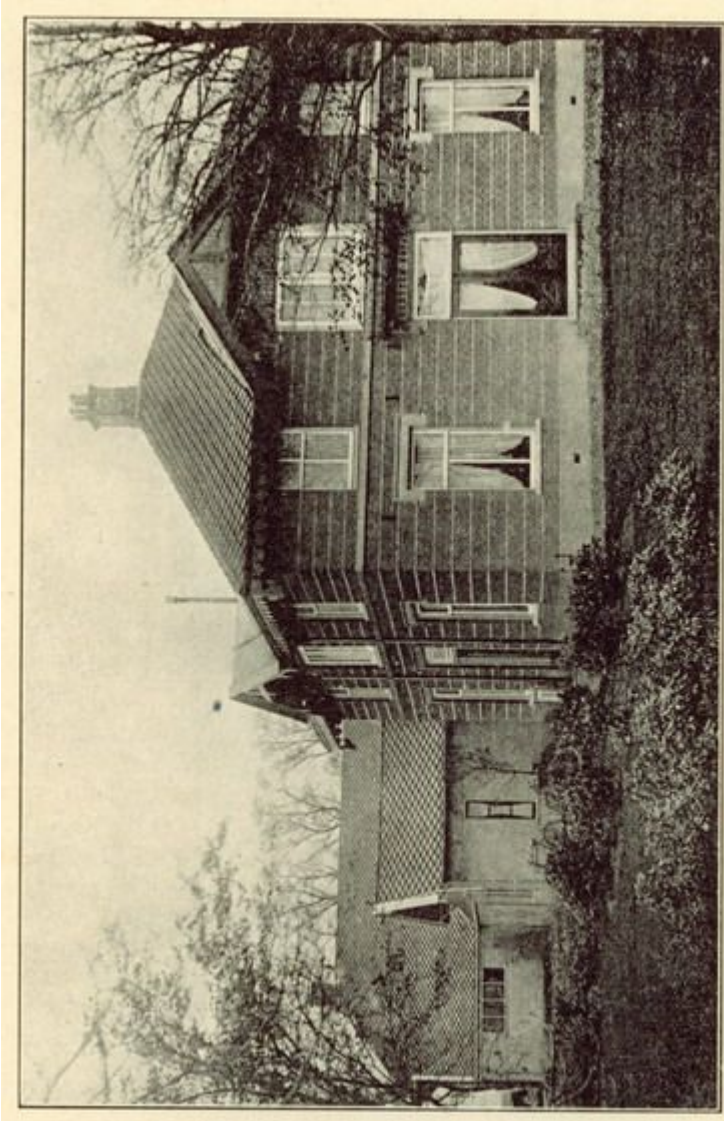
Land- en tuinbouw konden destijds in den Beemsterpolder niet tot hun recht komen wegens een onvoldoende polderbemaling met windmolens, waarvan de werkzaamheid niet alleen afhankelijk was van den wind, doch ook van den Schermerboezemstand.

Het was Wouter Sluis, die steeds aandrong op het stichten van een stoomgemaal. Met alles wat in hem was, pleitte Sluis voor verbetering van den bestaanden toestand. Zijn beschouwingen en becijferingen, alsmede zijn aantekeningen omtrent den hoogen waterstand van het Beemsterpolderwater in de jaren 1865, '66 en '70 mochten velen overtuigen, de zaak bleef zooals zij was. Hoe Sluis met zijn medestanders ook voortdurend geduldig en volhardend bleef aandringen, het bestuur van den polder had er geen oog en oor voor zoolang de oude Heer Dijkgraaf C. Hartog het roer in handen hield. Eerst daarna kon de nieuwe gedachte zegevieren en eindelijk in 1885 werd het eerste stoomgemaal gesticht op de plaats, waar Sluis het had bedacht. Weldra zouden twee andere volgen. De verbetering met hare voorspelde goede gevolgen is rijkelijk uitgekomen, de gevreesde en geopperde bezwaren van het polderbestuur zijn daarentegen niet bewaarheid geworden.

Wanneer men in de Beemster en elders in Noord-Holland boerderijen verlicht ziet door brongas, dat tevens voor koken wordt gebruikt, dan is menig-een daar vol bewondering en terecht.

Wouter Sluis is de man geweest, die de aanwezigheid van het gas daar heeft ontdekt en de eerste stappen heeft gedaan om het te benutten. De Heer P. Zeeman Sr., die jaren lang aan den Nekkerweg, schuin tegenover het „Deutzen Hofje” heeft gewoond, vertelde, dat hij gezien heeft, dat Sluis een steel van een Goudsche pijp had gestoken door den bodem van de kaastobbe, waaronder hij het gas had opgevangen, dat hij aan het uiteinde van den pijp-steel als brandbaar deed aanschouwen.

De algemeene belangen van de Rundveeteelt in zijn omgeving diende hij trots een tegenstand en tegenwerking, welke, volgens getuigenis van een oud-buurman, „soms haast niet uit te staan waren”, door de oprichting van

HET NIEUWE DEUTZEN-HOFJE

de Beemster Veefokkerij-vereeniging, waarvan hij in 1885 aan den Voorzitter van de Friesche Maatschappij van Landbouw een reglement toezond, de werkwijze nader omschreef en de zaak met, warmte tot navolging heeft aanbevolen.

Zoo was Sluis altijd vooraan, waar het de verbetering van den algemeene toestand gold.

In tal van afdeelingen van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw trad hij als spreker op, hield voordrachten meestal over veeteelt of over kaasbereiding of over de wenschelijkheid van kaasfabrieken. Hij sprak over melk-opbrengsten, over erfelijkheid van eigenschappen bij het rundvee, over melktekens, over de wenschelijkheid van een beoordeeling van het rundvee naar bepaalde grondslagen en wel volgens een vast te stellen puntenschaal, Koeien had hij dikwijls voor demonstratie bij zijn voordracht. Ook voor andere Landbouw-maatschappijen trad hij op, o.a. in Friesland, Overijssel, Gelderland, Drente en Utrecht. Gaarne werd naar hem geluisterd, wat kon hij praten over de dingen, waarvoor hij opkwam. Zijn voordrachten waren hoogst eenvoudig en begrijpelijk en hadden veel van de boeren-praatavonden, zooals o.a. de Hollandsche Maatschappij van Landbouw tegenwoordig wel organiseert.

De groote verdienste van Sluis als zuivelbereider ligt hierin, dat hij in een groot aantal vergaderingen is gaan verkondigen:

Kaasmaken is niet afhankelijk van geluk en toeval, niet van meer of minder toebedeelden zegen, niet van den bodem of van de woning, althans niet in dien zin, dat de kaasmaker in gebreken heeft te berusten. Kaasmaken is een wetenschap, die beoefend dient te worden.

Ziehier gulden woorden, welke wij heden allen onderschrijven, welke echter in dien tijd niet in de volle beteekenis werden begrepen en aanvaard. Bij al ons weten beseffen we ook thans nog, dat onze kennis slechts ten deele is en dat de wetenschap bij alles wat zij omtrent de melk en kaasbereiding heeft verklaard, nog menig vraagstuk op dit gebied heeft te onderzoeken en te belichten.

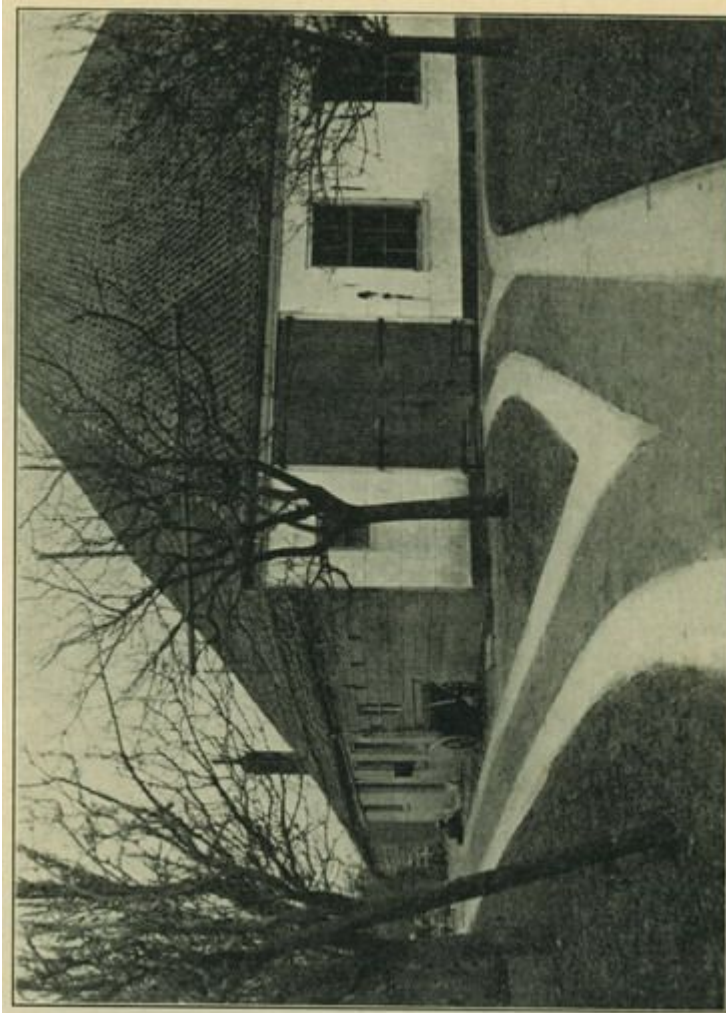
In Noord-Holland vooral is Sluis de baanbreker geweest van nieuwe denkbeelden over het kaasmaken. Hij deed dit door woord en daad en gaf belangeloos zijn hulp en voorlichting, waar die gevraagd werd op boerderijen. Op vergaderingen demonstreerde hij het maken van kaas. Het „Deutzen Hofje“ stelde hij beschikbaar voor jongelui, om de kaasbereiding te leeren. Als commensaals hadden zij alle werk op de boerderij mee te verrichten. De methode van Wouter Sluis en zijn denkbeelden over kaasbereiding zijn neergelegd:

- 1) In zijne handleiding voor de kaasmakerij (1877), waarvan in 1878 bij J. D. Schuitemaker te Purmerend de 2e druk verscheen.
- 2) In de voorschriften, welke de Commissie door de Hollandsche Maatschappij van Landbouw ter verbetering van de kaasbereiding ingesteld, in 1878 aan de zuivelbereiders ten beste heeft gegeven om ter plaatse, waar de kaas gemaakt werd, te worden opgehangen.⁵⁾ Wouter Sluis was lid van genoemde Commissie.
- 3) In het rapport van Aart van der Wouden, die gedurende 14 dagen op het „Deutzen Hofje“ voor de kaasbereiding is werkzaam geweest in het jaar 1878 in opdracht van de afdeeling „Lekkerkerk en Omstreken“ der Hollandsche Maatschappij van Landbouw.

In 1873 had Sluis gelegenheid gehad in Engeland de fabriekmatige bereiding van kaas te aanschouwen.

In 1877 was hij als afgevaardigde van de „Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier“ en tegelijkertijd als Regeeringscommissaris aanwezig op de groote Zuiveltentoonstelling te Hamburg. bezocht toen in Sleeswijk-Holstein eenige groote boerderijen, in Mecklenburg-Schwerin het uitgestrekte landgoed te Baden van den Graaf von Schlieffen en het daaraan verbonden proefstation onder directie van Dr. Fleischmann. In het verslag van de tentoonstelling wijst hij met zijn medecommissaris, de Heer Th. Waller te Anna Paulowna, op de dringende noodzakelijkheid van verbetering in de Nederlandsche zuivelbereiding, van wetenschappelijke vorming van zuivelbereiders, van aanstelling van wandelleeraars, oprichting van zuivelscholen enz.

5) Komen voor in „Leerboek der Zuivelbereiding“ door H. B. Hylkema, pag. 19, 4e druk.

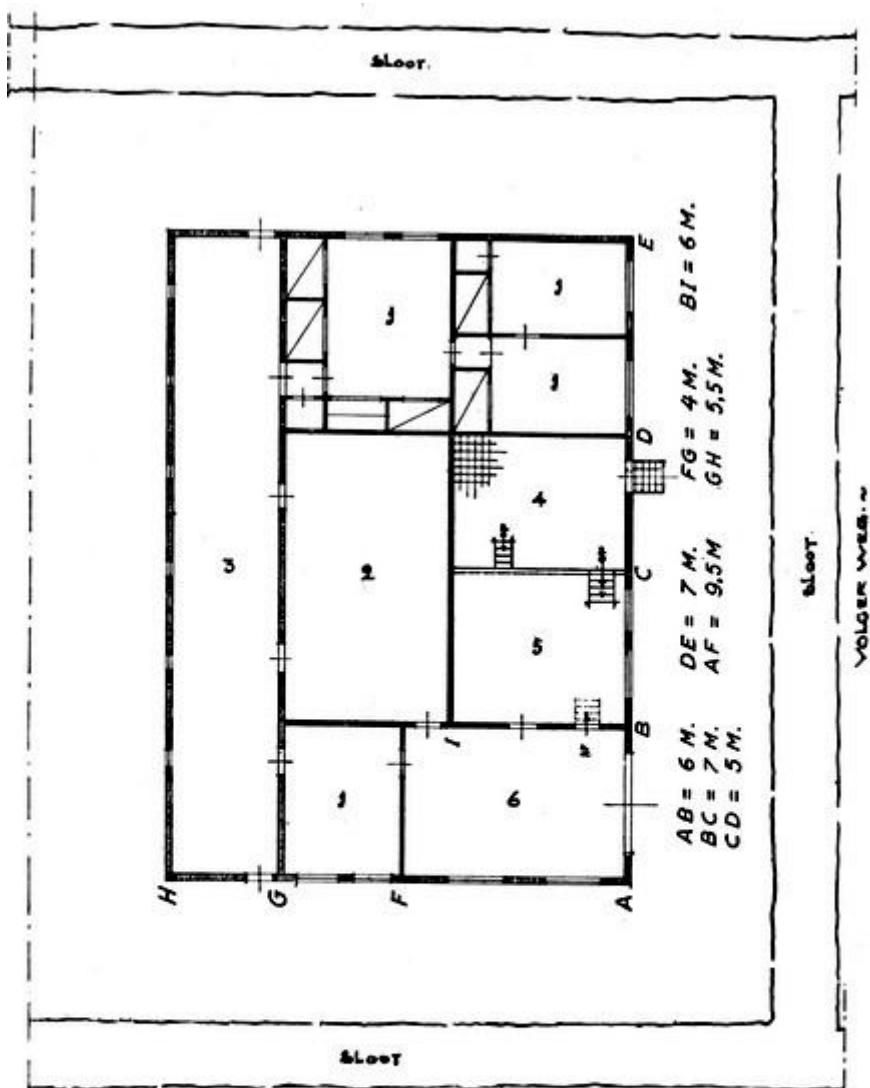
KAASFABRIEK VAN SLUIS EN STUYT OP „WELGELEGEN“ AAN DEN VOLGERWEG. AAN DEN ZUIDKANT. EVEN TEN WESTEN VAN DEN NEKKERWEG. RECHTS VAN DE GROOTE INRIJ-DEUREN ZIJN IN DEN MUUR DE OVERBLIJFSELEN VAN DE WEIPOMP AANWEZIG

Een en ander heeft bij hem in hooge mate de overtuiging, versterkt, dat verbetering in de Hollandsche kaasbereiding urgent was en hij zette zijn licht niet onder de korenmaat. Met zijn buurman Jan Stuyt richtte hij in 1872 aan den Volgerweg een klein en toch wel doelmatig kaasfabriekje op tot het gemeenschappelijk verwerken der melk hunner boerderijen. Hadden zij succes met de fabriek? Neen - het nieuwe zoowel bij de productie als bij den afzet bracht zijn moeilijkheden mede. De tijd was er niet rijp voor. Zoo heeft Sluis, die in zijn eerste periode den tijd van opgang en bloei van het veehoudersbedrijf heeft meegemaakt en ook daarna den tijd, welke volgde op het gulden tijdperk, de dagen van teruggang en groote malaise, in alles meegemaakt en niet (gearzeld mede den weg aan te wijzen, welke tot verbetering en opnieuw tot welvaart zou kunnen leiden.

Een zijner tijdgenooten schreef mij in 1911: „Och, hoe menigmaal denk ik, had Sluis toch onzen tijd eens mogen beleven. Nog zie ik hem zitten op een avond bij een reeks tabellen en een primitief toestel ter bepaling van het gehalte van melk. Nog hoor ik hem doceeren over oprichting van Zuivelfabrieken voor het verkrijgen van een gelijkmatig product en om de taak der vrouwen te vergemakkelijken."

Inderdaad, veel van wat Wouter Sluis als wenschelijk en noodig heeft geoordeeld en bepleit voor de verheffing van landbouw, veeteelt en zuivelbereiding in Nederland, is verwezenlijkt, zonder dat hij daarvan getuige heeft mogen zijn.

Verbeteringen bij de kaas- en boterbereiding zijn ingevoerd, kaasfabrieken zijn opgericht, wetenschappelijke onderzoekingen geschieden voortdurend, zuivel-onderwijs en voorlichting op zuivelgebied zijn in ruime mate verkrijgbaar gesteld, het condenseeren van melk is een belangrijke industrie geworden, zoo zelfs, dat Nederland voor dit product een sterk overwegende positie op de markt heeft. Van den aanvoer in Engeland levert ons land 80 procent. In overeenstemming met de eigenaardige gebreken, die zijn tijd in den boerenstand had meegebracht, werden de denkbeelden en het streven van Sluis dikwijls niet naar behooren gewaardeerd door hen, die er van hadden kunnen proviteeren.

1. KAMER
2. BERG
3. STAL
4. KAASMAKERIJ MET PERSEN
5. 1 M. HOGER GELEGEN KAASBEWAARPLAATS WAARONDER 2 KELDERS VOOR ZOUTERIJ EN WEIBAKKEN
6. DORSCHVLOER EN RUIMTE VOOR MACHINES

KAASFABRIEK AAN DEN VOLGERWEG

Bedilzucht en kortzichtigheid waren menigmaal een belemmering. Desniettemin is Sluis steeds goedmoedig zijn vaandel voor de boerenwereld blijven ontplooien.

Thans wil ik doen uitkomen hoe tegenover miskenning, hoon en droeven spot, welke Sluis heeft ervaren, de groote waardeering omtrent zijn persoon en arbeid van velen heeft gestaan.

Hoon en Spot.

Rijmelaars verzuimden niet bij wijlen zich hiermede onledig te houden. Zoo werd b.v. in boerenkringen bij bruiloften en andere gelegenheden in groote vroolijkheid gezongen het schimpende:

*„Wie kaast volgens methode Sluis,
Die heeft 't in zijn hoofd niet plus" enz.*

Een oude Zeeuwsche boer wist zich uit zijn jeugdijaren te herinneren het kritische:

*Wouter Sluis is nooit thuis.
Als Wouter Sluis was meer thuis.
Dan was het beter plus Bij Wouter Sluis.*

Waardering.

Na een jarenlang vergeefsch aandringen op een betere bemaling en na een dikwijls ervaren onverdiende negeering, en verongelijking, vond eindelijk het woord van den onvermoeiden voorvechter Sluis erkenning in den overgang tot de gewenschte stoombemaling niet alleen, doch bovendien in zijne benoeming tot Hoofdingeland van het Waterschap „De Beemster" zelfs.

In December 1868 werd aan den Heer Wouter Sluis een album aangeboden, zooals er in enkele toepasselijke woorden in vermeld staat: „als hoogachting voor zijn arbeid en streven, door Leden en Secretaris van de „Afdeeling Enkhuizen en Omstreken der Hollandsche Maatschappij van Landbouw".

Is geteekend:

K. PRINS. Grootebroek.

R. REZELMAN. Hoogkarspel.

P. SCHUURMAN, Andijk.

K. SCHUURMAN, Bovenkarspel.

CORNELIS POOL, Hoogkarspel.

A. PANNEBAKKER.

Het album is door Sluis als een vriendelijk aandenken gewaardeerd en steeds trouw bewaard. Het bestaat nog ⁶. Aan de bezoekers van de boerderij werd, nadat zij overal waren rondgeleid en zorgvuldig over een en ander waren ingelicht, bij vertrek verzocht als herinnering de handteekening in dit album te schrijven.

„Op 2 December 1883 werd door A. R. H. Appel, boekhouder van het „Deutzen Hofje“, aan den Heer Wouter Sluis, bij gelegenheid dat het 25 jaren geleden was“, - zooals in bovengenoemd album slaat vermeld - „dat hij voor het eerst zijn nuttigen en zoo zeer te waardeeren arbeid op de Landhoeve het „Deutzen Hofje“ aanving, in naam van Regenten van de Instelling het „Deutzen Hofje“ te Amsterdam, als een bewijs hunner achting, een souvenir in zilver en kristal aangeboden. Eere zij den Schepper van zoo veel goeds op het gebied van landbouw- en zuivelbereiding een der voornaamste bronnen van Neerland's welvaart. - Moge de Goede God hem nog een aantal jaren sparen voor zijne hem zoo dierbare betrekkingen en zijn nuttigen werkkring“.

Op 29 Februari 1888 verstrekte de „Tuinbouwvereniging Beemster en Omstreken“ een Eere-Diploma, „uitgereikt aan den WelEdelen Heer W. Sluis ter waardeering zijner verdiensten“.

Namens het Bestuur,
(get.) C. W. BAKKER, President.
JAN DORLAND, Secretaris.

Bij zekere gelegenheid gaf Prins Frederik, Oom van Koning Willem III, uitdrukkelijk als zijn wensch te kennen, dat Wouter Sluis naast hem aan tafel zou aanzitten. Deze gebeurtenis is door den vriendelijken bescheiden landman uit den Beemster als een hoogst eervolle onderscheiden, bij voortdoring in dankbare herinnering gehouden.

6) Het is aanwezig in de bibliotheek van de Landbouwhoogeschool te Wageningen als geschenk van G. Visser-Sluis. Oosterdwarsweg 3, Wijde-Wormer (kleindochter van Wouter Sluis).

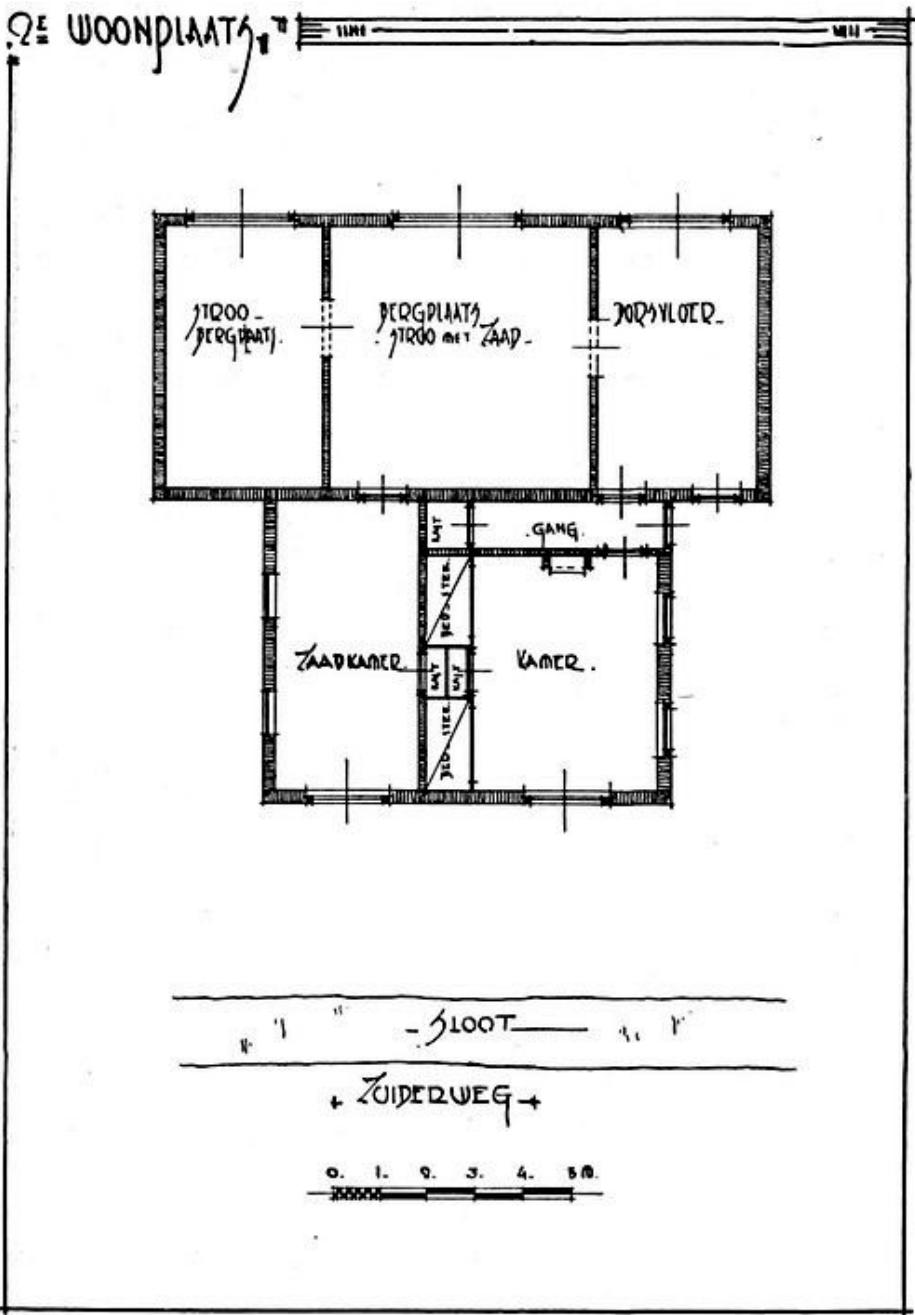
De „Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier", die Sluis van zoo nabij in zijn arbeid kende, benoemde hem in hare algemeene leden vergadering op 17 Maart 1886 als lid van verdienste. „Deze verdiende onderscheiding werd éénstemmig toegekend, zooals de notulen melden, aan den Heer W. Sluis, de man, die steeds op de meest onbaatzuchtige wijze zijn beste krachten ten nutte van het algemeen heeft gesteld en vooral op zuivelgebied, veeveredeling, tuinbouw en waterschapsbelangen zich een welverdienden naam heeft verworven".

Het reeds genoemde album bevat met de namen der bezoekers van het „Deutzen Hofje" merkwaardige getuigenissen van de lange rij van personen, die van 1869-1886 de boerderij van Sluis heeft bezocht.

De vreemdeling, die Nederland bezocht, kwam destijds naar Wouter Sluis om te aanschouwen en te bewonderen, wat deze in zijn veestapel, in zijn verbeterde kaasbereiding en in den land- en tuinbouw had weten te bereiken. Zij komen van heinde en verre de bezoekers. Van Londen, van Kaap de Goede Hoop, uit Denemarken, Oost-Friesland, Mecklenburg, Zweden, West- en Oost-Pruisen, Saksen, Oldenburg, Posen, Noorwegen, Oostenrijk, België, Rusland, Spanje, Italië, Argentinië, Schotland, Engeland, Polen, Siberië en Amerika. Herhaalde malen waren er bezoekers uit die landen. Van een Fransche landbouwschool eenmaal 4 professoren met 40 leerlingen. hoe spreken al die bezoekers in verschillende talen van waardeering en bewondering over wat zij aanschouwden op het „Deutzen Hofje".

En dan die getuigenissen van de mannen en vrouwen uit ons eigen land. hoevele namen van bekende persoonlijkheden van dien tijd treffen wij daarbij aan, hoevele uitingen van wetenschappelijke landbouwmenschen, zoo wel als van landbouwers uit de andere provinciën als uit de eigen omgeving.

Een twintigtal bezoekers uit Wijdenes schreven b.v. aldus: „Is eenvoud en degelijkheid bij ieder mensch en alzoo ook bij den landman een schoone deugd, hooger nog rijst haar waarde wanneer dit gepaard gaat met kennis en lust om die kennis aan anderen mede te deelen.

LAATSTE WOONPLAATS VAN WOUTER SLUIS IN DEN BEEMSTER, 1887-1888

Daar wij die schoone eigenschappen gedurende een bezoek bij den Heer W. Sluis zoo ruimschoots mochten ondervinden, willen wij gaarne onze erkentelijkheid in dit album bewijzen".

11 Juni 1871. (Geteekend): G. Balk, K. Pereboom, F. de Boer, K. Reck, D. Eilander Jz., I. Klopper, G. Bruijn, Jb. de Vries, J. Balk, P. Balk. C. Mantel, Jb. Kool, K. Molenaar, J. Tromp, K. Kromheer, P. Groot, J. Groot, K. Smit, A. Dekker, R. Dekker. J. Pereboom, T. Bennemeer.

J. J. de Beucker, leeraar in de plant-, Tuin- en Landbouwkunde in België schreef:

„ Aan den Vriend Wouter Sluis, bijzonder medewerker des vooruitgangs op het gebied van land- en tuinbouwkundige wetenschappen als blijk van waardeering”.

Dr. Otto Pitsch van Wageningen: *„Arbeid adelt". Moge Sluis de voldoening hebben, dat zijn arbeid ter bevordering van den vooruitgang van den landbouw in zijn volle waarde geschat wordt door het landbouwdrijvend publiek.*

R. Nijssingh te De Wijk schrijft in 1875 met G. B. van 't Oever: *„Nimmer zulk een groot liefhebber van Land- en Tuinbouw aangetroffen als de Heer W. Sluis in de Beemster".*

Jessen, Denemarken: *„Overal kan men wat leeren, hier veel".*

Iemand uit de Vereenigde Staten uit zich aldus: *„Geen Amerikaan zal Holland bezoeken, zonder eerst naar Wouter Sluis te gaan".*

T. F. Kock uit Groningen: *„Wat de Heer Sluis voor den vooruitgang van de Nederlandsche veeteelt en zuivelbereiding deed en nog doet, wordt op verre na niet naar verdienste gewaardeerd. Moge hem nog eenmaal ten deel vallen de erkenning, waarop hij ten volle aanspraak heeft".*

Eén was er, die heeft geschreven: *-,Verdraag miskennis met grootmoedigheid".*

Inderdaad hartelijk, teeder en diepgevoelend wat de man niet weinig moest ervaren.

Zoo heb ik dan geschetst den heer Wouter Sluis als den landbouwer, die in het tijdperk van 1860-1886 naast den arbeid op zijne hoeve met woord en daad de belangen van den Nederlandschen boerenstand in groote liefde heeft gediend, als een man, wiens naam in Noord-Holland en ver daarbuiten in dien tijd op veler lippen was. Zijn persoon dwingt door zijn arbeid en streven eerbied en ontzag af, te meer als we hem beschouwen in den tijd, waarin hij leefde.

Tegenover den geest van lauwheid van dien tijd en tegenover het ontbreken van gelegenheid tot het opdoen van wetenschappelijke kennis van het bedrijf, plaatste Wouter Sluis zich met innige overtuiging, dat er verandering en vooruitgang mogelijk was en komen moest. De Nederlandsche landbouwer had te breken met de oude bedrijfswijze, had te profiteeren van wat kennis en wetenschap hem konden geven.

Sluis was een belezen man, dorstende naar kennis en wetenschap, als deze met het boerenbedrijf in verband waren te brengen. Steeds was hij bereid anderen van ondervinding en kennis mede te deelen, daarvoor niets ontziende. Tijd, geld en moeite had hij daarvoor belangeloos over. Al wie bij hem kwam, was hij behulpzaam, zonder er partij van te trekken. Zóó ging hij op in zijn ijver en liefde voor de algemeene belangen, dat die van hem zelf en de zijnen onvermijdelijk daaronder moesten lijden. Na lange jaren van rusteloos arbeiden met al de gaven, waarover hij te beschikken had, was hij door achteruitgang en financieele moeilijkheden, welke echter volstrekt niet enkel aan hem zelf waren te wijten, genoodzaakt de hoeve te verlaten.

Als de Meimaand van 1887 is gekomen en heel de natuur opnieuw in vollen rijkdom en pracht de wereld vol beloften tegenlacht, is er in het hart van Wouter Sluis diepen weemoed over de scheiding van veel wat hem zoo innig lief was, van zijne woning, zijn vee, zijn land, zijn bedrijf, van het verenigingsleven, van zooveel, dat hem steeds zoo na aan het hart had gelegen.

Hij, de onverdroten werker, de helper van zoovelen, - vertrekt als een geruïneerd man.

Sluis woonde nog één jaar op een tuindersbedrijf in de Beemster, aan den Zuiderweg. vertrok verder in armoedige omstandigheden naar Purmerend,

waar hij door tusschenkomst van vrienden verpleging heeft gehad in het Gast- en Proveniershuis; totdat hij op 2 Maart 1889 naar het Krankzinnigengesticht te Meerenberg is gebracht, alwaar hij op 20 Februari 1891 op ruim 63-jarigen leeftijd is overleden en begraven - zijn graf vindt men zelfs niet meer.

Uit den financiëleen achteruitgang zijn scherpe wapenen tegen hem gesmeed, niettemin *blijve Wouter Sluis voor het nageslacht de man, die met z'n kostelijke gaven zich heeft gegeven voor het algemeen welzijn. Een man als te zelden wordt geboren.*

Eenmaal schreef ik aldus: Het einde van den Heer Wouter Sluis stemt ons tot dezelfde gedachten als waarmede wij de levensbeschrijving van vele groote mannen ter zijde leggen, wanneer wij van hen gelezen hebben, die hun tijd vooruit waren, die daardoor zich gedrongen gevoelden om te helpen, doch ook daardoor weinig begrepen werden en tenslotte zelf hebben geleden voor wat zij anderen brachten. De indruk van zulke levens - en dat van Wouter Sluis is er een van - wekt naast gedachten van weemoed tot sympathie, tot meevoelen, tot een stille hulde.

Mannen broeders in Noord-Holland. gij vertegenwoordigers van landbouw, tuinbouw, zuivelbereiding, in één woord, mannen van den landbouw in al zijn geledingen van uw gewest, nu gij behoefte hebt gevoeld den oudcollega op dezen dag hulde te brengen voor wat hij in zijn tijd zoo belangeloos en zoo op onbekrompen wijze voor den boerenstand heeft gedaan, is dit een daad van groote piëteit en erkentelijkheid, die ook buiten dezen kring ongetwijfeld velen als uit het hart gegrepen is. Zij zullen herhalen: „*Wat mooi, dat jaren na zijn dood aan dien man en zijn werk wordt gedacht*”.

Op de gedenkplaat staat: *Zijn leven en streven waren met opoffering van eigen belangen geheel gewijd aan den vooruitgang van den landbouw.*

Deze treffende woorden zijn een symbool van wat er leeft in onze harten omtrent Wouter Sluis, in de harten van een nageslacht, dat den gekomen vooruitgang aanschouwt, waarvan hij de mogelijkheid heeft voorspeld en verkondigd.

Dat de woorden van den gedenksteen door alle tijden heen als zoodanig begrepen worden.

Een pionier der moderne kaasbereiding ⁷

Door een vriendelijke hand werd mij onderstaande toegezonden naar aanleiding van mijn wensch om wat van den arbeid van Wouter Sluis te vernemen, en ik heb gemeend, dat het waard was in grooter kring gelezen te worden. Niet dat ik daarmee iets van Wouter Sluis wil zeggen - dat hoop ik later te doen, al zal het nog wel wat duren - ik wensch er de aandacht op te vestigen, hoe het mogelijk is, dat wij bij de tegenwoordige bereiding van de Goudsche kaas de vroeger ingevoerde verbeteringen bij de Edammer kaas terugvinden en hoe wij in den arbeid van Sluis althans een ontmoetingspunt hebben.

Wij kunnen zien ook uit deze mededeling, dat het kaasmaken op lezingen. evenals op tentoonstellingen, leidt tot teleurstelling bij navolgers. Hierdoor wordt bevestigd, dat kaasmaken door afzien alleen niet wordt geleerd. De lezingen kunnen zijn de inleiding tot cursussen, die eenmaal zullen moeten vervangen worden door beter onderwijs, aan een flink opgezette school. Het rapport over de kaasbereiding beschrijft de methode van Sluis, den grondslag voor de Boekel-methode met lange wei.

HYLKEMA.

De heer W. Sluis, van Beemster, en de Afdeling „Lekkerkerk en Omstreken" der Hollandsche Maatschappij van Landbouw

Het eerste optreden van den heer Sluis vond plaats in de vergadering van 13 Juli 1875. De notulen vermelden daarover:

„Slechts afgebroken door eene korte pauze hield genoemde heer de vergadering den gehelen avond bezig. Zijn rede had voornamelijk ten onderwerp: „Het nut dat er voor den landbouwer in gelegen is, wanneer hij gebruik maakt van de resultaten, die de talrijke onderzoekingen, op dit gebied van natuurkennis en scheikunde hebben op geleverd", alles afgewisseld door een

7) Nederlandsch Weekblad voor Zuivelbereiding en Veceteelt, C. Misset, Doetinchem, 18 October 1910.

rijken schat van practische opmerkingen, geput uit zijne eigen langjarige ondervinding".

Den 14den Juli Daaraanvolgende leidde de heer Sluis voor deze afdeeling eene beproeving van hooibouwwerktuigen, waarover wij in de notulen het volgende vinden: Begunstigd door het fraaiste weder had den volgenden dag. Woensdag 14 Juli, de beproeving plaats van de maai-, hooi- en schudmachines. De proefneming onder leiding van den heer Sluis verricht, mag als uitmuntend geslaagd beschouwd worden."

Op 30 Januari 1878 sprak de, heer Sluis in een buitengewone vergadering, waarvan het door den Secretaris samengesteld verslag aldus luidt:

„Door goedgunstige beschikking van het Hoofdbestuur trad de heer W. Sluis van Beemster op Woensdag 30 Januari geheel buiten laste der afdeeling voor de leden als spreker op. Tegenwoordig waren plm. 150 personen, waaronder een 30-tal vrouwen. Waaraan het bestuur gemeend had voor deze maal ook toegang te moeten verleen, het onderwerp der boeiende rede van den heer Sluis was: *Zuivelbereiding en wel in hoofdzaak die der kaas*. Nadat spreker eerst aangetoond had het standpunt, dat ons land innam onder de Europeesche volken ten opzichte der zuivelproductie, wees hij er op, dat indien er niet bijtijds voor gezorgd werd, Nederland den goeden naam, dien het op dit gebied verworven had, zoude verliezen. Daarom was het dan ook, dat hij zich gedrongen gevoelde de wijze van kaasbereiding, die hij in den laatsten tijd gevolgd had, meer en in ruimer kring bekend te maken, daar hij daarvan de beste resultaten ondervonden had.

Niet alleen dat hij alles duidelijk uiteenzette. maar wat wel het beste was, hij gaf alles te aanschouwen, daar bij staande de vergadering kaas volgens zijn systeem bereidde.

Zijne rede terug te geven is ondoenlijk. Toch gelooft ondergeteekende. dat hij gerustelijk zeggen kan, dat de geheele basis van alles was: de invoering van enkele verbeterde werktuigen en boven alles een juist en geregeld gebruik van den thermometer.

Nog vele nuttige wenken en lessen gaf hij ten beste en voorzeker was de voorzitter de tolk der geheele vergadering, toen hij den heer Sluis hartelijk dank zegde voor den aangenamen en nuttigen avond en dat het hem gegeven mocht zijn nog lang en vele malen ook voor de leden onzer afdeeling op te treden".

In eene buitengewone vergadering op 1 Mei 1878 was de heer Sluis andermaal aanwezig.

Een aantal leden der afdeeling hadden, omdat verschillende landbouwers bij het bereiden der kaas volgens het systeem-Sluis op zwaarigheden stuitten, aan het bestuur verzocht eene vergadering te beleggen ten einde de bezwaren ter tafel te kunnen brengen. Het bestuur, aan die roepstem gehoor gevend, had tevens den heer Sluis tot bijwoning dezer vergadering uitgenoodigd.

Het op deze zaak betrekking hebbend gedeelte der notulen vermeldt:

„De heer W. A. Luijten brengt hierop kaas ter tafel door hem volgens het systeem bereid.

De heer Sluis kan aan deze kaas zijne goedkeuring niet hechten en geeft op wat zijns inziens daarvan de reden kan zijn en doet verder mededeeling van hem bekende oordeelvellingen uit andere plaatsen, waaronder een schrijven van een kaashandelaar uit Rotterdam voor kaas geleverd door den heer W. de Jong bereid volgens het systeem-Sluis.

Daar echter practische kennisneming het beste middel is om op de hoogte van een zaak te komen, doet hij het voorstel, dat er iemand voor eenigen tijd ten zijnent zoude komen, om zich geheel op de hoogte te stellen van de wijze van bereiding.

Deze voorslag van den heer Sluis wordt op voorstel van het Bestuur gaarne door de vergadering aangenomen. Nadat de vergadering een korte poos was gesloten geweest, deelde de Voorzitter mede, dat de heer Aart van der Wouden bereid was, zich voor eenige weken naar de hofstede van den heer Sluis te begeven, om dan later aan de vergadering van zijne bevinding rapport te doen. De vergadering verleende aan het Bestuur het daarvoor noodige credit.

Hierop nam de heer Sluis het woord en zette zijne wijze van kaasbereiding nogmaals uiteen, vooral wijzende op de moeilijkste punten en waarschuwend om in alles nauwkeurig te werk te gaan.

De heer J. v.d. Graaf Kz. vraagt of de kaasvaten hier in gebruik, wel aan te bevelen zijn, dewijl de wrongel, volstrekt niet in de vaten gekneed of geduwd mag worden. Op een vraag van den heer K. Smit over den vorm der volgers, antwoordt Sluis, dat de in deze streken gebruikelijke goed zijn.

In de notulen der vergadering van 7 Augustus 1878 komt het volgende voor: „De heer Aart van der Wouden had bij het Bestuur een breedvoerig rapport ingediend over zijne bevinding bij den heer Sluis en over diens Methode van Kaasbereiding. Na lezing van het rapport wordt het onder dankzegging aan den heer v.d. Wouden gedeponeed in het Archief”.

Rapport van den heer A. v.d. Wouden

„Op den 11 Mei 1878 bezocht ik de boerderij van den heer W. Sluis te Beemster, om de kaasbereiding meer in haar bijzonderheden te leeren kennen, en heb na bevinding van 14 dagen verblijf het navolgende opgedaan.

De landerijen in den Beemster zijn zware kleigronden en bemiddeld een meter uit het water gelegen, de planten, die er wassen, zijn een soort van fijn gras en meestal klaver; onkruid heb ik er nagenoeg niet gezien, alleen de stekel, welke niet schadelijk voor het vee schijnt of wordt geacht.

Het vee is groot en zwaar, zeer vlak en breed over den rug en vleeschdragend, men legt zich daar vooral toe, om de type van het vee meer gelijk te blijven, om zelf van hun eigen vee stieren te fokken en het vee daarvan te laten bespringen, ten einde daardoor het bastaard vee te voorkomen en een veredeld ras te verkrijgen; men gebruikt veelal daarvoor drie- en vierjarige stieren.

Om den groei van het vee te bevorderen, geven zij daar de jonggeboren kalveren gedurende 5 à 6 weken na de geboorte zoete melk, daarna karnemelk of wei met gesneden of gebroken haver, vervolgens laat men het vee meestal in het derde jaar eerst kalven, om de ontwikkeling van het dier niet te belemmeren.

Wat de melkopbrengst betreft, kan ik niet zeggen dat het Noord-Hollandsche vee melkrijker is dan in Zuid-Holland, maar deze opmerking heb ik opgedaan: dat het vee zoo gevoelig niet is voor koude als hier bij ons, hetgeen ik hoofdzakelijk toeschrijf aan de vleeschrijkheid van het dier en de luchtgesteldheid.

De boeren bestaan daar hoofdzakelijk van de kaasmakerij. Ik beschouw daar die landerijen zeer geschikt voor, om de gezonde en niet waterachtige planten die er groeien, hetwelk grooten invloed uitoefent op de melk. Om goede kaas te maken, lette men toch vooral op zuivere melk, wanneer men een speen van een koe wantrouwt voor wrakke melk, dan is het beter dezelve er uit te houden. Wil men zich overtuigen of die melk zuiver is, dan neemt men een stuk reageerpapier en houdt het er in; alsdan zal men gewaar worden of het van kleur verandert; mocht het dezelfde kleur behouden, dan kan men aannemen, dat de melk goed is; het is ook aan te bevelen, om het vee op vaste tijden per dag te melken, om daardoor wrakke melk of uierontsteking te voorkomen.

Wanneer het vee gemolken is, giet men de melk in de kaaskuip en laat ze afkoelen door koud pomp- of putwater in den houten bak te doen waarin de kaaskuip staat, tot 80 graden Fahrenheit, ⁸ met deze omzichtigheid, dat men het luchtgestel in acht neemt, is de temperatuur der lucht te koel, dan kan men 82 graden nemen en het stremsel er dan in doen; de hoeveelheid stremsel houdt geen vaste basis, dat hangt hoofdzakelijk af van het voedsel hetwelk het vee nuttigt: hoe zuurder planten, hoe meer tegenwerking der stremming; dat men hier meestal meer stremsel noodig heeft dan in Noord-Holland is zeker, omdat daar meer zuivere grassoorten zijn. Wat kleursel betreft, dit moet in het geheel niet in de kaas worden gedaan, het doet niets aan de deugdelijkheid of smaak af, maar is veeleer schadelijk om de verkeerde bestanddeelen, die het bevat, en het ware te wenschen, dat alle boeren het gelijkelijk lieten varen; de kooplieden zouden de kaas er niet om laten.

Is het stremsel in de melk gedaan, zoo laat men de kaaskuip, als het niet te tochtig is, geheel open gedurende 45 minuten staan, om de gassen te doen ontsnappen; is de melk goed gestremd, zoodat, als men den vinger er in

8) $^{\circ}\text{C} = \frac{5}{9} (\text{F}-32) - 80 = 26,7^{\circ}\text{C}$

steekt, geen kaasstof aan denzelve blijft kleven, dan begint men zeer zacht in de lengte te snijden, door het wrongelmes langs de boorden van de kaaskuip te doen zakken en van tegenovergestelde boorden op te halen. Zoo gaat men telkens voort totdat ze in lengte en breedte is gesneden; vervolgens behoeft men het wrongelmes er niet meer uit te halen, maar duwt het voorwaarts en haalt het naar zich toe; deze bewerking mag niet langer dan 7 minuten duren, in die 52 minuten, nadat het stremsel er is in gedaan, zal men ontwaren, dat ze 4 graden is verkoeld, zoodat ze is 76 á 78 graden. Nu laat men ze 10 minuten bezinken, daardoor krijgt de wrongel meer vastheid. Daarna moet men ze in 20 minuten tijds 14 graden verwarmen, in die 20 minuten giet men van lieverlede, altijd snijdende, het warme water, dat aan het kookpunt is, in den houten bak, waarin de kaaskuip slaat. Wanneer nu de 20 minuten verstreken zijn, zal ze 93 á 92 graden Fahrenheit bereikt hebben, daarna laat men het water uit den houten bak loopen, altijd zorgende dat de bodem van de kaaskuip steeds in het water blijft staan om zijn natuurlijke warmte te behouden- dan vervolgens snijdt men de wrongel 20 minuten goed door elkander en bij elke minuut zal men gewaar worden, dat de wei zich van lieverlede scheidt van de wrongel; na deze bewerking laat men ze 10 minuten bezinken.

Is nu de wrongel goed vast op het gevoel en dof van kleur geworden, dan gaat men over om de weibus er in te plaatsen en den hevel in de weibus te hangen om zodoende de wei er af te tappen; heeft deze bewerking nu plaats gehad, zoo neemt men een kaasvat, legt het ondersteboven, doet de wrongelmassa in de kaaskuip een 'weinig op zijde, daarna plaatst men het kaasvat, bestemd voor de kaas, op vorengenoemd vat en begint dan de wrongel aan kleine stukjes er in te rapen en een klein weinigje te schikken. daarna werpt men op het laatst een weinig wei boven op de kaas om de kaas daardoor glad te strijken, *maar men mag in het minst niet duwen*. Dan laat men de kaas een oogenblik staan; is ze nu in elkander gezakt. dan stelt men ze ondersteboven, daarna werpt men ze in een kleiner kaasvat om twee, uur te staan eer zij onder de pers gaat.

Nu legt men de kaas in een kaasdoek en plaatst ze onder de pers en begint dan eerst zeer licht te persen en menigmaal te keeren. Men kan een kaas van 5 kilogram op het laatst gerust 75 kilogram drukking geven.

Om zeer gladde kaas te hebben, is het aan te bevelen, dat men op het laatst den kaasdoek dubbel gevouwen er boven op legt en een weinigje warm water er op giet.

De geheele persing duurt ongeveer 10 uren, daarna legt men de kaas in pekkel van 10 graden en dan van 20 graden⁹ sterkte, men zij bedacht als men grof zout gebruikt, dat men het zout niet op de bloote kaas legt, maar op een katoenen doek, die geleidelijk de zoutdeelen overgeeft. heeft de kaas 3 ½ dag in den pekkelbak gelegen, dan haalt men ze er uit en wast ze met koud water af om de gladheid van den pekkel weg te nemen en laat ze nog enkele dagen in den kaaskelder liggen. Dan wast men ze nog eens goed in zoetwei af en brengt ze op kaasborden in het kaashuis, dit wasschen in zoetwei bevordert de gele kleur en het spoedig opdrogen. De temperatuur in het kaashuis mag niet beneden de 60 en niet boven de 70 graden Fahrenheit gaan en de kaas mag vooral niet donker en ook niet vochtig liggen, want licht doet drogen, maar men zij toch bedacht de zon en den wind te keeren, want beide zijn ook schadelijk voor de kaas wind doet de kaas scheuren; de zon maakt ze zacht.

Wat onze boerderijen betreft, moet men het spreekwoord niet vergeten: „alle beginselen zijn moeilijk". De heer Sluis heeft die methode in Duitschland¹⁰ geleerd, en wellicht is Duitschland niet Noord-Holland, wat de gronden en de planten die er groeien betreft, welke grooten invloed op de melk uitoefenen, maar de heer Sluis heeft die methode, door een jaar lang zelf te onderzoeken en te wijzigen, op Noord-Holland toegepast en nu moeten wij die methode ook op Zuid-Holland toepassen, daar, Zuid-Holland gedeeltelijk ook niet Noord-Holland is, althans bij ons te Lekkerkerk, maar wij meenen, dat wij het doel naderbij zijn, door de temperatuur 10 à 12 graden te verhoogen en daardoor de korthed weg te nemen, hetwelk de grootste hinderpaal is.

9) Waarde die een (Baumé) pekkelweger aangeeft - resp 10 en 20 % zout opgelost in water . Wordt aangegeven in graden sterkte

10) Het wil ons voorkomen, dat hier Engeland voorop gezet moest zijn. In 1873 bezocht Sluis Engeland en zag daar de fabriekmatige kaasbereiding.

Mochten er zijn, die er toe besloten om zich de werktuigen er voor aan te schaffen, zoo raad ik ieder aan om vooral alles groot te laten maken, teneinde eens per dag te kazen, hetwelk arbeid bespaart en gemak oplevert. Ik mag dit niemand ontraden, want er is bepaald voordeel in gelegen".

Een waardeerdend woord over de methode Sluis

In het Maandblad van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw 1880, No. 7, wordt in de mededeelingen over de kaasfabriek de Wieringerwaard vermeld door de Heeren. J. Bakker en T. L. T. Groneman „*dat met goed gevolg wordt gewerkt naar de methode des heeren W. Sluis te Beemster, soms verbeterd naar de ondervinding door dien onvermoeiden en bekwamen, doch vaak slecht begrepen en te weinig gewaardeerden onderzoeker opgedaan, soms eenigszins gewijzigd naar plaatselijke omstandigheden*".

Kanker in de kaas.

In het Maandblad van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw 1883, No. 5, komt voor een artikel van W. Sluis over het gebrek kanker in de kaas. In tegenstelling met beschouwingen van anderen, wordt door W. Sluis in het licht gesteld, dat schimmel niet is de oorzaak van het gebrek, doch een gevolg, dat de grondoorzaak is het voorkomen van berstjes of andere kleine openingen in de korst van de kaas, waardoor schimmel gelegenheid krijgt onder de korst voort te woekeren.

Hij wijst op enkele omstandigheden bij de bereiding, welke een niet volkomen sluiten van de korst kunnen veroorzaken en ter voorkoming van kanker dienen vermeden te worden.

WOUTER SLUIS

als lid van „de Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier“

(Uit de notulen dier Vereeniging)

In de meening dat in het gedenkschrift dient opgenomen te zijn wat omtrent, den arbeid van den Heer Wouter Sluis bekend is. wordt hieronder medege-deeld wat de notulen van bovengenoemde vereeniging daaromtrent vermelden.

Het lag aanvankelijk in de bedoeling een resumé van den inhoud te geven, doch na eenig overdenken is de letterlijke weergave van de notulen als redactie van den Secretaris, het meest typeerend en wenselijk geacht.

Uit de Notulen van de bestuursvergaderingen 1871-1886

15 Januari 1872. Vervolgens wordt aan de vergadering voorgelezen een missive van den heer W. Sluis te Beemster, waarin hij de Vereeniging kennis geeft, dat hij op zijn jongste reis in Engeland heeft gezien en gelooft doelmatig te zijn, een doorsnijmes of kaaskliener ¹¹.

Hij geeft tevens in bedenking, zoo de tijdruimte dit toelaat, op de e.k. Algemene vergadering eenige mededelingen te doen over het telen van aardappelen, waardoor men beter opbrengsten bekomt en minder aan ziekte onderhevig is.

22 Maart 1872. W. Sluis heeft op de algemeene vergadering met een enkel woord hierover (achteruitgang van de schapenteelt in de Beemster en Schermer), gesproken en als zijne meening te kennen gegeven, dat deze achteruitgang het gevolg zoude zijn van te weinig kalk en andere bestanddeelen in den grond aanwezig om die gewassen voort te brengen, die voor het schaap onmisbaar zijn.

11) Behalve de kaaskliener heeft Sluis ingevoerd de kaaskuip met metalen binnenvat. G. Scholten Sr., koperslager te Hoorn, deelde in een gesprek op 1 Sept. 1903 aan Dr. L. T. C. Schey mede: Wouter Sluis voerde de blikken vierkante „tobbess“ (bakken) in; de eerste zijn door Schollen, te Hoorn, gemaakt. De ronde, met metalen binnenvat, zijn na de vierkante gekomen.

22 Mei 1872. W. Sluis beveelt ten zeerste het gebruik van maaimachines aan.

17 Januari 1873. W. Sluis deelt iets omtrent kustmeststoffen mede, vooral ook in betrekking tot de gronden, waar men ze op gebruiken wil. Z.Ed. zou het wenschelijk achten zoo op eene algemeene vergadering de grond eens scheikundig werd onderzocht, n.l. de hoedanigheid van dezelfde grondsoorten onder een slechte en goede bemaling gelegen en in verband met dit onderzoek ook de plantengroei en hare ontwikkeling na te gaan.

Na gedachtenwisseling wordt aangenomen, dat de Heer Sluis eenige opmerkingen en mededeelingen, daaromtrent zal doen.

8 Februari 1873. W. Sluis hoopt in de gelegenheid te zijn eenige opgaven te kunnen doen aangaande de prijzen van eenige edele rassen (rammen).

2 April 1873. Wordt besloten in een circulaire aan de leden te berichten, dat zij tot 1 Mei aan den heer Sluis te Beemster bestellingen kunnen doen om rammen of ooiën voor hen aan te koopen.

31 Mei 1873. W. Sluis benoemd in een commissie als jury voor stier- en kuiskalveren.

5 October 1873. Vaststelling van den beschrijvingsbrief voor de algemeene vergadering, Punt 13. Mededeelingen over het verschil van melkgehalte en aanwijzing van de kenteekens der melkrijkheid onder het rundvee, door W. Sluis te Beemster.

De Heer Sluis deelt mee, dat hij gaarne bereid is de proef met melk, afkomstig van twee door hem aan te wijzen verschillende runderen te herhalen. Het is echter noodig, dat deze proef niet zoo lichtvaardig als in de voorjaarsvergadering is geschied, wordt genomen, waarom wordt bepaald, dat er een commissie zal zijn met wie de Heer Sluis de bewuste koeien zal uitkiezen, welke commissie dan in de vergadering rapport kan uitbrengen over den uitslag der proefneming.

Tevens zal deze commissie, indien mogelijk, zorg dragen dat de koeien, met

wier melk de proef is genomen, op den dag der vergadering op de markt-
plaats te Schagen aanwezig zullen zijn, als wanneer de Heer Sluis aanwij-
zingen zal kunnen doen van de kentekenen bij de runderen:

1e wat het gehalte der melk betreft,

2e voor hunne meerdere of mindere melkrijkheid.

Omtrent de diarrhee onder de lammeren, zegt de Heer Sluis, dat dit, z.i.
hoofdzakelijk voortspuit door armoede van die grassoorten, welke voor de
flinke en krachtige ontwikkeling der schapen noodzakelijk zijn en dat deze
armoede voor een groot deel ontstaat, door de landerijen te veel met scha-
pen te beweiden.

16 Januari 1874. De Heer Sluis deelt mede, dat door hem op herhaalden
aandrag een werkje zal worden uitgegeven, over de eigenschappen of ken-
teekens bij het rundvee voor hunne meerdere of mindere melkrijkheid.¹²

13 Januari 1875, W. Sluis benoemd jij de commissie tot onderzoek van de
botziekte of ongens.

Idem in de commissie keurmeesters voor pinkstieren en kuispinken.

10 Februari 1875. Schrijven van Sluis, dat hij de algemene vergadering niet
zal bijwonen, daar hij dan juist een lezing in Gelderland heeft. De vergade-
ring vindt dit jammer, juist nu de vergadering in den Beemster gehouden zal
worden. De punten van beschrijving zijn niet vele, zoodat de mogelijkheid
bestaat, dat er nog tijd over zal zijn voor het houden van een lezing op land-
bouwgebied en daarvoor zou Sluis juist de geschikte persoon zijn. Aan den
Secretaris wordt opgedragen namens de vergadering haar leedwezen te ken-
nen te geven, dat hij de algemeene vergadering niet kan bijwonen.

20 October 1875. De prijsuitloving voor Pinkstieren en kuispinken met de
meeste en beste kenmerken van veel melkgeven wordt op aandrag van den
Heer Sluis wederom, als in het vorig jaar, op den beschrijvingsbrief ge-
bracht.

1 Februari 1876. Naar aanleiding van de prijsuitloving van een premie voor

12) Blijkbaar is dit werkje nooit verschenen.

een verslag van een kaasfabriek, stelt de Heer Sluis voor, ook een prijs uit te loven voor de beste planteekening van een kaasfabriek.

Het gebouw of de fabriek, waarin de kaas wordt bereid, staat in zoo nauw verband met het product, dat hij meent dat er allereerst wel een prijs mocht worden uitgelooft aan hem die de beste teekening voor een fabriek kan leveren. In een ondoelmatig gebouw kan onmogelijk goede kaas gemaakt worden, hij kan wel fabrieken noemen waar onmogelijk op den duur een goed product bereid kan worden.

Besloten wordt, voor te stellen f 200.- als prijs voor de beste planteekening uit te loven.

18 Augustus 1876. Benoeming van Sluis voor de tentoonstelling te Rotterdam.

3 Januari 1877. Benoeming van afgevaardigden naar de tentoonstelling van Zuivelbereiding in Februari te Hamburg.

Met algemeene stemmen worden daartoe benoemd W. Sluis te Beemster en Th. J. Walter te Anna Paulowna.

16 Mei 1877. Het verslag van de internationale tentoonstelling van zuivelbereiding te Hamburg komt voor in de Landbouwcourant.

27 Juli 1877. Op voorstel van Sluis worden werklieden van de leden tegen halven prijs toegelaten tot de tentoonstelling (Wedstrijd maaimachines).

19 October 1877. Voorstel om op verschillende boerderijen proeven te nemen van kaasbereiding volgens het sletsel W. Sluis.

28 Augustus 1878. Wordt besloten voorloopig een proef te nemen op eene boerderij, waar minder goede kaas wordt bereid, de methode Sluis toe te passen en den Heer Sluis te verzoeken deze zaak met den Voorzitter af te spreken.

30 October 1878. De Voorzitter stelt aan de orde de vraag: hoe te handelen met de kazen overeenkomstig het besluit in een vorige algemeene vergadering genomen en nader bespreken op de j.l. gehouden Bestuursvergadering,

gemaakt volgens de methode Sluis. Als toelichting deelt hij mede, dat de Heer Sluis op de boerderij van den Heer C. Zijp Kz. te Twisk twee malen een zekere hoeveelheid melk heeft verkaasd. Dat tegelijkertijd ook kazen zijn vervaardigd door den heer C. Zijp volgens zijne gewone manier en dat dit alles heeft plaats gehad tegenover een commissie, bestaande uit de Heeren F. Slot, G. Nes Dz. en T. Zijp Hz. allen te Twisk woonachtig, aan wie is opgedragen de noodige aantekeningen te maken, ten einde daarvan later rapport uit te brengen.

De kazen zullen bezorgd worden (als zij leverbaar zijn), bij Zeilemaker, café aan de kaasmarkt te Hoorn en door drie kaaskoopers gekeurd worden.

23 Januari 1880. Behandeld wordt een missive van den Heer W. Sluis te Beemster, waarin het bestuur wordt aangeraden de Swarts-methode nauwkeurig toe te passen (bij de proefnemingen), speciaal wat betreft de afkoeling der melk door ijs¹³.

11 September 1880. De Heer Wonder acht het wenschelijk den Heer W. Sluis uit te noodigen om gevolg te geven aan zijn in de algemeene vergadering gedaan en toen aangenomen aanbod om tijdens de proefneming op het Tochthuis eens te laten zien, hoe uit zoete wei nog een belangrijke hoeveelheid kaasstof kon worden verkregen¹⁴.

27 October 1880. Op de agenda der algemeene vergadering: Bereiding van kaas uit zoete wei, door W. Sluis.

26 Januari 1881. Sluis heeft met zekerheid vernomen dat door de snelle ontrooming (door de centrifuge) minder deugdzame boter wordt verkregen en de ontroomde melk minder geschikt blijkt te zijn voor het bereiden van kaas.

25 Maart 1881. W. Sluis aanwezig als bestuurslid. Aanschaffing van een Heetelucht-motor voor de proefnemingen.

13) Zeer terecht. Op advies van anderen was voor afkoeling van de melk ijs door water vervangen.

14) Er is bedoeld Noorsche Myse-kaas, het product verkregen door indamping van zoete wei. Myse is: wei.

28 September 1881. Sluis stelt voor spoedig eens het gehalte (samenstelling) van het in deze streken te verkrijgen zout te onderzoeken.

96 October 1881. Sluis ook als bestuurslid aanwezig. Omtrent het niet gaar koken van erwten in de Jonge zeepolders, meent Sluis, dat in die gronden wel kalk genoeg aanwezig is, doch in een toestand, dat het door de planten niet in passende hoeveelheid kan worden opgenomen. Naar aanleiding van een voorstel van Waard en Groet voor uitloving van een prijs voor een koe, die veel melk geeft, zegt de voorzitter, dat hij weinig waarde hecht voor de uitloving van een prijs in dit geval.

Ook Sluis en De Jongh zijn dit met hem eens; daarbij wordt door hen de opmerking gemaakt, dat aantekeningen genomen van een koppel vee onder dezelfde omstandigheden geweid of gevoederd, alleen van waarde zouden kunnen zijn en achten zij het voorstel, zoals ingediend, van zeer weinig waarde en practisch nut.

Wonder, Sluis en Jongkop zullen op de algemeene vergadering hierover advies uitbrengen.

Sluis neemt op zich in de algemeene vergadering praeadvies uit te brengen over zijn voorstel van onderzoek naar het gehalte van het zout.

11 October 1882. Sluis aanwezig als besluislid.

3 Januari 1883. Sluis verdedigt de keuring op punten bij de Stierenkeuring.

3 December 1885. Bericht van den heer W. Sluis van bedanken als lid der vereeniging.

Met het oog op het vele goede, dat de Heer Sluis voor den landbouw heeft gedaan, zal in de Voorjaarsvergadering; voorgesteld worden den heer Sluis tot lid van Verdienste te benoemen.

Uit de Notulen van de Algemeene Vergaderingen

6 Maart 1872. De Heer W. Sluis beveelt uit eigen ondervinding vooral de grasmachine aan. Z.Ed. vindt deze voor den landbouwer een zeer nuttig werktuig en betreurt het, dat dezelve tot nog toe niet in gebruik zijn.

De heer W. Sluis heeft op zijne jongste reis in Engeland deze kaaskliener gezien en zeer doelmatig bevonden. Zijns inziens zijn de tot nog toe, alhier ingevoerde onpractisch en schadelijk aangezien de wrongel te veel gebroken wordt en daardoor kaasdeeltjes verliest in het afgescheiden wei. De door hem op proef aangevraagde breekt de wrongel niet, maar snijdt dezelve, hetgeen natuurlijk zeer voordeelig moet zijn.

Mededeeling van den Heer Wouter Sluis over aardappelteelt. Deze mededeelingen kunnen met één woord eenvoudig en duidelijk genoemd worden; opgehelderd door eenige teekeningen deed Z.Ed. vooral uitkomen, dat door eene kunstmatige bewerking de oogst zeer overvloedig werd en men weinig of in het geheel niet aan ziekte onderhevig was.

6 November 1872.

b. de wrongelmachine, rapporteur de Heer K. Koster Rz. Z.Ed. verklaart dit werktuig voor zeer doelmatig en kon iedereen, die kaas produceert, zeer aanraden dit werktuig aan te schaffen. Door de Heeren W. Sluis en J. Hulleman worden nog eenige inlichtingen en mededeelingen hieromtrent gedaan: de eerste wat betreft de wrongelmachine bij de machinale bereiding van kaas, zoo in Engeland als in zijn eigen fabriek te Beemster; de laatste als antwoord op een vraag van den Heer De Jong, dat dezelve ook in een kleine boerderij met voordeel kan worden angewend en op een gewone kaastobbe kan worden hevestigd.

c. de kaaskliener. De heer Sluis, die het werktuig op proef heeft aangevraagd, zegt, dat hij een zoodanig werktuig in zijne machinale kaasmakerij te Beemster in gebruik heeft gesteld en dat het daar niet gemist mag worden. Voor een kleine boerderij zijn deze wel wat hoog in prijs (f 60.- á f 70.-) en kunnen niet met dit voordeel werken.

5 Maart 1873. Wordt bij acclatie aan den heer W. Sluis opgedragen een Engelschen ram te koopen (prijs 1200 gulden), hetgeen hij zich voor dat bewijs van vertrouwen onder dankzegging laat welgevallen.

December 1873. De Heer Rezelman zegt, dat hij gisteren met den heer Sluis naar den Heer P. van der Oord is geweest, alwaar Sluis twee koeien heeft

uitgezocht, welke daarna zijn gemolken, waarna door laatstgenoemde de scheikundige proef is genomen in tegenwoordigheid van den Heer Kriebel en zijn persoon; dat de heer Sluis na deze proefneming gezegd heeft: deze melk is van de witte en de andere is afkomstig van de bonte koe, hetgeen overeenkomstig de waarheid was en waaruit blijkt, dat hij wel degelijk aan het uitwendige der runderen kan zien of zij beste dan wel mindere kwaliteit melk geven.

Subsidie oprichting van een Stamboek voor Schapen.

De Heer W. Sluis wil gaarne dit voorstel ondersteunen; het buitenland is ons hierin reeds voorgegaan en het is onze plicht, willen wij onzen veestapel gelijkten tred doen houden met die in het buitenland, het daarin zoo spoedig mogelijk te volgen,.

De Heer Sluis geeft te kennen, dat hij nog eenige aanwijzingen wil doen over het kweken en snoeien van druivenboomen. Het boompje, daarvoor expresselijk opgezonden, is nu juist aangekomen. De Heer Sluis geeft nu een waarlijk schoon exemplaar te zien, waarna Z.Ed. over de wijze van snoeien en over den grond, waarin gekweekt moet worden, nog eenige nuttige opmerkingen ten beste gaf.

5 Maart 1874. No. 5. Voor een greppelpoeg voor weiland.

(1e de prijs f. 40.-, 2e prijs f 20.-).

De Heer Sluis kan niet nalaten te vragen of wij vooruit moeten gaan of achteruit. Greppels in het weiland zijn onvoldoende voor een flinke ontwatering der landerijen en hij is overtuigd dat iedereen, die zijn belang goed begrijpt, niet moet greppelen doch draineeren.

De Heer Waller is het geheel met den vorigen spreker eens. Hij weet echter ook, dat al die nieuwigheden bij de landbouwers niet zoo spoedig ingang vinden en vooral hier in dit geval.

4 November 1871. Bespreking over het droogleggen van landerijen door middel van draineering.

Dit punt wordt ingeleid door den Heer Sluis. Hij beveelt het draineeren bijzonder aan; verschillende voorbeelden worden door hem aangehaald, ook bij eigen ondervinding kan hij draineeren bijzonder aanbevelen.

5 Maart 1875. Aan de orde is bespreking van de voordeeligste wijze van kaasbereiding, ingeleid door J. van. Gijtenbeek.

Sluis ziet dit punt met veel genoegen op den beschrijvingsbrief. Het laatste woord over de beste wijze van kaasbereiding is nog wel dan niet gesproken. In een flinke rede, die met veel genoegen wordt aangehoord, geeft hij verschillende opmerkingen naar aanleiding van wat hij in het buitenland heeft gezien, in boeken gelezen of hij ondervinding opgedaan heeft, ten beste. Het maken van kaas en boter zoo nauw aan elkander verwant wordt door hem geacht machinaal het best te kunnen geschieden, men kan het best gebruik maken van wat de wetenschap ons voorschrijft.

Verschillende sprekers voeren het woord. Algemeen wordt erkend, dat de wijze van kaasbereiding, zooals in Noord-Holland nog algemeen wordt gedaan, niet voldoende mag geacht worden en dat het zeer wenschelijk zou zijn als hierin verbetering gebracht kon worden door de melk in fabrieken tot kaas en boter te bereiden.

1e om daardoor de productie te verbeteren en meer geld te maken voor deze artikelen

2e om de vrouwen of boerinnen hunne taak te vergemakkelijken en het leven te veraangenamen.

14 November 1877. Voorstel van het besuur om op verschillende boerderijen proeven te nemen van kaasbereiding volgens het stelsel W. Sluis. Bij acclamatie na veel discussie aangenomen.

De Heer W. Sluis verplicht de vergadering bijzonder door zijne methode op verschillende boerderijen, door het bestuur aan te wijzen, toe te passen.

Besloten wordt aan de op te richten Zuivelschool in de Beemster twee achtereenvolgende jaren een subsidie van f. 200.-- te verleen.

13 November 1878. Rapport over de methode Sluis: rapporteurs M. de Jong, P. Best, Jb. Schottee de Vries, kaashandelaren te Hoorn. Het oordeel over de door de bedoelde vergelijkende proefneming verkregen kazen als handelswaar was niet gunstig.

Al de kazen door den Heer Sluis volgens zijn stelsel op de boerderij van den heer . Zijp Kz. te Twisk vervaardigd, waren volgens hen van geen beste

kwaliteit en hoewel de kazen in vergelijking en tegelijkertijd volgens de oude manier vervaardigd, ook niet voldeden, toch van merklijk minder kwaliteit geacht. Gunstiger evenwel was hun oordeel over kaas volgens datzelfde stelsel en ongeveer op denzelfden tijd op de boerderij van den Heer Sluis zelf vervaardigd.

De kazen waren merklijk beter, maar hun inziens toch niet fijn genoeg om voor beste eerste kwaliteit in aanmerking te komen.

5 Maart 1879. De Heer W. Fijn zendt in een lange memorie over de kaasbereiding, zwaait den Heer Sluis te Beemster daarin veel lof toe voor zijn onvermoeide pogingen op dat gebied, maar gelooft tevens ook, dat daarin het laatste woord nog niet is gesproken.

De proefneming met het stelsel van kaasbereiding in praktijk gebracht door den Heer W. Sluis te Beemster en gehouden op de boerderij van den Heer C. Zijp Kz. te Twisk, had tot resultaat, dat de Heeren deskundigen van meening waren, dat volgens dit stelsel niet die fijne kaas, die men algemeen wenst, kan verkregen worden.

Bij de bespreking van het voorstel om afgevaardigden naar de Melkerij-tentoonstelling te Berlijn te zenden, vestigt Sluis de aandacht der vergadering op het feit, dat de Deensche boter 6-13 shillings hooger staat dan de Nederlandsche. Hij beveelt de oprichting van een theoretische-practische school voor zuivelbereiding aan, waar men misschien ook zou kunnen leeren gecondenseerde melk te maken een belangrijk artikel, waarmede het zeer wenschelijk was, dat men met Zwitserland kon concurreren.

24 Maart 1880. W. Sluis bestuurslid opnieuw.

Sluis bood aan om van zoete wei vrij goede kaas te maken (Deensche (Noorsche) Myse-kaas).

7 December 1881. W. Sluis benoemd in een commissie van onderzoek omtrent het niet gaar koken van erwten. W. Sluis stelt voor onder nadere toelichting, een onderzoek van het kaaszout van verschillende fabrieken. Het groote belang, dat de zuivelbereiding hierbij heeft, doet hem een onderzoek in het belang van, den landbouw aanbevelen.

1 Maart 1882. Het verslag der proefnemingen zal gedrukt aan de leden worden toegezonden.

21 November 1882. Terwijl de Heer W. Sluis het betreuenswaardige feit der bot- of, leverziekte onder de schapen besprak en daartegen het plaatsen van zout in de weiden aanbeveelt en voorts belangrijke mededeelingen omtrent genomen proeven met ingekuuld gras onder de aandacht der leden worden gebracht, enz.

25 November 1885. Bij behandeling van de vraag of het systeem Boekel niet door behulp van de Vereeniging ter nadere kennismaking en beoordeeling van de zuivelbereiders in het algemeen kan worden gebracht, zegt de inleider, de Heer de Jongh, o.a.:

Indertijd heeft het systeem Sluis belangrijke verbeteringen in het kaasmaken aangebracht, tegenwoordig schijnt het systeem Boekel meer op den voorgrond te treden en naar veler meening een geheel jaar door elkaar genomen, dat van den Heer Sluis te overtreffen. *Leeraar Sluis was echter altijd geheel belangeloos geweest en steeds bereid om iedereen, die hulp vroeg, met raad en daad bij te staan; meende hij middelen gevonden te hebben, die tot verbetering strekten, dan maakte hij die publiek. Zijn streven was steeds: nuttig en bevorderlijk te zijn aan den vooruitgang en de welvaart van den landbouw in het algemeen. Spreker meende daarvoor in deze vergadering hulde en dank te moeten brengen.*

17 Maart 1886. De Heer S. Kramer leidde in het voorstel van het bestuur tot het benoemen van een Lid van Verdienste, de *Heer W. Sluis, de man die steeds op de meest onbaatzuchtige wijze, zijn beste krachten ten nutte van het algemeen heeft gesteld en vooral op zuivelgebied, vee-vereedeling, tuinbouw- en waterschapsbelangen zich een welverdienden naam heeft verworven.*

Bij acclamatie verklaarde de vergadering zich eenstemmig voor deze door den Heer Sluis verdiende onderscheiding.

Genoemde Heer betuigde in een kort, gevoelvol woord zijn hartelijken dank.

Persoonlijke herinneringen aan en brieven over Wouter Sluis

De volgende gegevens welke ik op informatiën omtrent den Heer Sluis, door veler welwillende bemiddeling, in de eerste plaats van den Heer P. Cz. Boekel, landbouwer op de Miede te Schagen, mocht ontvangen, hebben in 1911 mij bediend hij het schrijven van de brochure over Wouter Sluis ¹⁵.

De sympathieke getuigenissen van de Heeren Boekel, Zijp en Man, allen in-Noord-Holland zoo goed bekend staande mannen, zijn voor de beschouwing van Wouter Sluis en zijn arbeid van veel waarde. Zij mogen naar mijn meening in dit gedenkschrift niet ontbreken, weshalve deze belangrijke brieven, welke door mij met zeer groote dankbaarheid jegens de schrijvers werden ontvangen, zijn opgenomen

H. B. HYLKEMA.

Geachte Heer Hylkema.

Het was in de maand September (1905) dat ik mij naar Beemster begaf om volgens mijne belofte aan U eens iets te weten te komen van het leven en werken van den Heer W. Sluis, vroeger aldaar woonachtig en die, zooals ik U zei, de eerste baanbreker was in Nederland op het gebied van de zuivelbereiding, de man, die aan de kaasmakende maatschappij is gaan verkondigen: Zuivelbereiding is een werk, dat beoefend dient te worden en niet zooals in dien tijd nog algemeen geldend was de meening: op eenige boerderijen kan goede kwaliteit worden gemaakt op andere niet. Ik herinner mij nog heel goed, dat somtijds de in gebruik zijnde landerijen hiervan de schuld zouden zijn en meermalen de meening uitgesproken werd, dat de in gebruik zijnde woning niet vreemd zou zijn aan het minder goed slagen, ja, dat op het werk van den een meer zegen zou zijn dan op dat van anderen.

Mijn eerste onderzoek gold te weten of nog afstammelingen van den Heer Sluis aanwezig zijn, van welke ik eenige mededeelingen zou kwijnen ontvangen. Dit bleek niet het geval te zijn. De heer Sluis had een zoon, welke vroegtijdig is gestorven. Nog aanwezig was diens weduwe, welke niet in het veehoudersbedrijf is.

15) C. Misset, Doetinchem.

Van deze vrouw, welke mij beleefd ontvangen heeft, kon ik niet anders te weten komen dan de Heer K. Zijp in bijgaand schrijven mij heeft toegezonden. De menschen van zijn tijd zijn bijna allen overleden, ten minste die, welke met hem hebben gewerkt; evenzoo te Purmerend, waar hij ook vele vrienden had, vooral de oude Heer Schuitemaker, uitgever van de „Purmerender Courant“.

Door de Wed. Sluis te Beemster werd ik nog verwezen naar den Heer J. Man te Beemster, een man van den leeftijd van den Heer Sluis. Het mocht mij echter niet gelukken, dien dag den Heer Man te ontmoeten. Later op een Purmerendschen markttag den Heer Man treffende, heeft deze mij een en ander medegedeeld en mij beloofd een en ander over den Heer Sluis te verzamelen en mij toe te zenden, hetwelk hij tot heden niet heeft gedaan. De Heer Man is reeds op hoogen leeftijd en dit zal zeker de oorzaak zijn van zijn zwijgen. Wat hij mij meedeelde, betrof weinig de zuivelbereiding, meer zijn werken op landbouwgebied. De Heer Man zegt: hij was de man, die het eerst de maaimachine, gierkar, drainage en alle mogelijke nieuwe werktuigen, alsmede Engelsche fokschapen heeft geïmporteerd. Sluis was de man van het onderzoek, hij was de man, welke alles, wat zijn onderzoekingen betreft, aan de maatschappij ten goede aanbood; voor eigen bestaan te veel. (Zie ook het schrijven van den Heer Zijp).

Als een staaltje daaraan, welke menigmaal voorkwamen, deelde de Heer Man mij het volgende mede: eens kwam iemand, welke zeer met kaasgebrenen sukkelde, hem raadplegen. Op dit oogenblik was hij zelf met zijn eigen kaasbereiding bezig, de omstandigheden waren zoo, misschien door reisgelegenheid of anderszins, dat dadelijk vertrek naar des verzoekers woning gewenscht was; dadelijk was hij bereid den man ter hulp te zijn en niettegenstaande dat voor zijn kaasmakerij niemand ter beschikking was, het hij zijn kaasbereiding halverwege afgewerkt staan en vertrok direct met den hulpbehoevende. Allen, bij wie ik informeerde, verklaarden éénstemmig: hij was een eerlijk man, die het goed meende met zijn medemenschen. Nu, wat ik zelf mij nog van hem herinner, het betreft de zuivelbereiding; het zal geweest zijn omtrent 1858. De Heer W. Sluis van Beemster zou een voordracht houden op een avond in de afdeeling van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw.

De naam W. Sluis was op aller lippen in dien tijd. Hij hield overal voordrachten over Polderbemaling, over draineeren, over landbouwwerktuigen, enz.: men las het elken dag in de couranten. De zaal was vol; aanwezig was een kaaskuip met melk, gereedschappen enz., want Mijnheer Sluis zou kaas maken en de boeren leeren, hoe men goede kaas kon maken, ergo het volk verkondigen, dat kaasmaken een wetenschap is. Denk eens aan in dien tijd toen de opinie algemeen was, dat goede kaas het deel werd van de meest zegenrijke, de meest gelukkigste woning of landbezitters. Ik was ook in die vergadering, een kwajongen - wat weet zulk een? doch wel dit kwam mij dadelijk in de gedachten, toen de Heer Zijp mij schreef: „hij was een eerlijk man". Ja, dat weet ik nog best en dien indruk is mij bijgebleven, hij was een eerlijk man.

En de uitslag der les en dit geldt bijna uitsluitend overal waar hij is opgetreden als kaasmaker-leeraar? Zij heeft tot niets geleid; men ging ter vergadering reeds heen met vooroordeel, de menschen van dien tijd waren nog niet rijp voor die begrippen, enkelen uitgezonderd.

Hiertoe droeg ook bij, dat tengevolge van het veel afwezig zijn van den Heer Sluis, op eigen boerderij de zaken daar minder goed marcheerden en dientengevolge een slecht voorbeeld en een wapen was in den mond zijner grootste tegenstanders.

De Heer Sluis had leeraar en geen boer moeten zijn.

Tot niets geleid. schreef ik hierboven - ja, wel tot goeds. Het zaad, door hem gestrooid, heeft wel vruchten gedragen voor mij zelf. Ik was een kwajongen, die geen vooroordeel had, zelfs geen oordeel, maar daardoor misschien beter heb ik van hem kunnen aannemen: goed zuivel verkrijgt men niet door een gelukje, maar goed zuivel verkrijgt men door het goed te maken, goed te bewerken, evenals alles zal hei goed zijn, dan moet het ook een goede behandeling onder gaan.

En deze herinnering: het is of ik nog die goedmoedige, eenvoudige man zie. Niettegenstaande hij wel kende de algemeen geldende meeningen, hem wel bekend was, dat hij werd tegengewerkt, belasterd zelfs, hij ging door, de maatschappij ten goede willende komen.

Geen wonder, wie minder met vooroordeel behept was, kon van dien man aannemen deze ware stelling: „kaasmaken is geen geluk, kaasmaken is een wetenschap, welke beoefend dient te worden”.

En dit heb ik altijd gezegd, heb ik aan de zuivelbereiding iets ten goede bijgedragen, Sluis heeft in mij een zaadje uitgestrooid tot omtkieming. Hij is de eerste baanbreker geweest tot onderzoek.

Wat mij bij mijn informatie en onderzoek als opmerkelijk opviel, was dit: Allen die hem hebben gekend, zeiden, dat het hen zoo 'n genoeg deed, dat nog eens aan hem wordt gedacht en dat het nageslacht hem nog openlijk de eer zal geven, welke zijn nagedachtenis toekomt.

Ik moet mij waarlijk schamen als ik mijne verhouding tot de kaasmakende maatschappij vergelijk met die van den Heer W. Sluis. Sluis alles willende geven, dat men niet wilde aannemen en ik, toen mijn succes de aandacht van de zuivelbereiders trok, mijn bereidingswijze zoo geheim mogelijk bewarend.

Tot mijne voldoening heeft dit ook zijne lichtzijde gehad. De zoogenaamde „methode Sluis” was n.l. gemakkelijk, zeker te gemakkelijk te verkrijgen en men wilde haar niet. De Boekel-methode werd geheim gehouden en werd juist daarom veel meer begeerd. Wat is somtijds op belachelijke manieren getracht, deze te verkrijgen.

Van den Heer Sluis zijn eenige zoon zijn vijf kinderen in leven en eenige kleinkinderen, welke geen van allen in het veehoudersbedrijf zijn.

Van den Heer Sluis is een enkel portret ¹⁶ in een klein groepje aanwezig bij zijn schoondochter, hetwelk (wanneer U er voor overneming over wilt beschikken), gaarne in bruikleen wordt afgestaan. Poseeren was iets waar Sluis zeer op tegen had. Het is eens bij verrassing genomen. Mocht ik U met toezending van dezen. brief van dienst zijn geweest, het zal mij aangenaam zijn.

Met beleefde groeten, Uw dw.,
(get.) P.. Czn. BOEKEL.

Schagen, December 1905.

16) Hierop komen voor W. Sluis, H. H. Schou uit Slagelse (Denemarken) en Carstens uit Flensberg. Carstens is werkzaam geweest bij de proefnemingen van de Vereeniging tot Ontwikkeling van den Landbouw in Hollands Noorderkwartier. Later werden de beide laatste Heeren benoemd tot administrateurs aan de fabrieken te Sneek en Bolsward, van de Nederlandsche Maatschappij van Kaas- en Roomhoterfabrieken.

Beemster, 26 November 1908.
Middenweg, bij Avenhorn.

Geachte Heer Boekel.

Ingevolge, onze afspraak te Hoorn, wil ik mij tot schrijven zetten om U iets aangaande het, streven en werken van wijlen den Heer W. Sluis mee te deelen. Uit den aard der zaak kan het volgende slechts een oppervlakkig beeld daarvan geven, alleen mijn geheugen kunnende raadplegen, daar ik hieromtrent in 't minst geen aantekeningen heb gemaakt en mijne kennismaking met hem vanaf anno 1867 is. Het was toen dat ik mij in De Beemster als veehouder en kaasmaker vestigde. Om zich een goed denkbeeld omtrent zijn werk te vormen, moet men zich verplaatsen in den toestand, waarin destijds de landbouw zich bevond. Ik heb hierbij voornamelijk 't oog op dien van mijne toenmalige naaste omgeving, d.w.z. Beemster-toestanden.

Al spoedig maakte ik met Sluis kennis en zag ik in hem den man dorstende naar wetenschap, vooral in zijn vak en steeds bereid van eigen ondervinding aan anderen mee te deelen, ja daarvoor niets ontziende en alles overhebbende, geld en moeite. Ik zou daar menig staaltje van kunnen aanhalen, bijv.: om den tuinbouw in zijn eigen omgeving te bevorderen, was er geregeld, vooral 's Zondags, bijeenkomst te zijnen huize van vaklui, waar reeds toen nuttige wenken werden gegeven over bemesting, drainage, enz. het bleef zelfs niet bij wenken; ik weet b.v. dat door hem aan verschillende tuiniers voor zijne rekening drainagepotten (buizen) werden verstrekt onderwaarde, dat bij gunstige resultaten, deze aan hem werden terugbetaald.

Of aan deze belofte altijd werd voldaan, valt wel te betwijfelen. In aanmerking genomen de slechte bemaling van toen, door windmolens, afhankelijk van wind en Schermerboezemstand, kwam de drainage lang niet altijd tot haar recht. Dikwijls toch raakte de zware, toenmaals stugge klei, verdronken.

Kon 't anders, als een gehouden aantekening van Sluis aanwees in één maalseizoen 10 etmalen peil van Schermerboezem, terwijl thans door veranderde toestanden zulks zelfs hoogstens 1 à 5 etmalen per winter voorkomt.

Valt het te verwonderen, dat de voorvechter Sluis en enkele anderen begonnen aan te dringen op stoombemaling? Eindelijk in 1885 werd het eerste stoomgemaal gesticht en gevolgd door nog twee andere, zoodat thans in dit opzicht een bijna ideale toestand is bereikt. Hierdoor is het bedrijf veel zekerder geworden. De toen geregeld voorkomende schapenziekte (ongans) komt weinig meer voor. Zoo was Sluis altijd voorman, waar het verbetering van den algeineenen toestand gold.

Zoo was hij oprichter der nog bestaande tuinbouwvereniging, der Coöperatieve Augurkenvereniging, der Beemster Veefokkerijvereniging, enz. Ook en niet 't minst, bewoog hij zich op het gebied der zuivelbereiding. Hiertoe bereisde hij Denemarken en Engeland en was niet karig het aldaar opgedane aan anderen mee te deelen. Verbeeld U echter welk gevaarlijk terrein hiermede werd betreden. Holland, het land der Edammer kaas, ter schole bij Denemarken en Engeland. Kon men zich iets onzinnigers bedenken?

't Was toch of Sluis een profetische blik had. Hoe dikwerf denk ik thans: had Sluis den tijd van nu mogen beleven. Hij moest geheel op eigen krachten steunen. Nog zie ik hem op een avond zitten bij een verzameling tabellen met primitief apparaat van Prof. Kuhn tot bepaling van het gehalte van melk. Nog hoor ik hem doceeren over oprichting van zuivelfabrieken ter verkrijging van gelijkmatiger product, tot opheffing der slavernij, waaronder vooral de boerinnen gebukt gingen.

Hij was dan ook de eerste, die alhier met wijlen den Heer J. Stuyt een klein, doch doelmatig fabriekje oprichtte tot verwerking van eigen melk. Had hij succes met zijn fabriek? Neen. De tijd was er nog niet rijp voor. Had hij kleine vergissing in de inrichting, het gebruik n.l. van ijzeren makers met ijzeren volgers had tot gevolg veel kazen met open randen, daarbij veel wormgebrek, een en ander omstandigheden, die de medewerking der kaaskoopers, die toch al niet groot was, geheel deed derven. Ja, aanleiding gaf tot spotternij, in één woord, Sluis werd van dien kant geboycot en ondervond daardoor niet weinig financieele schade.

Hoevele van de spotters van toen moeten bij indenken thans het schaamrood op de wangen krijgen. Ten bewijze daarvoor zou ik verschillende zaken kunnen aanhalen. Eén uit vele: het nu veelvuldig gebruik van brongas.

't Was alweer Sluis, die daarvoor de eerste stap deed. Op een zekeren dag komt Sluis, belast en beladen met glazen stolp en weinappen op mijn erf met het verzoek mijn schuitje te mogen gebruiken ter verzameling van brongas. Mijne nieuwsgierigheid hierdoor opgewekt, deed mij vragen hoe hij dit wilde bewerkstelligen en welk doel hij daarmee beoogde. Toen hij mij van de wijze van verzamelen had op de hoogte gebracht, vertelde hij mij, dat hij 's avonds een voordracht zou houden in de tuinbouw ¹⁷ over electriciteit, gassen, enz. Ik bewonderde zijn zelfvertrouwen, maar had weinig verwachting in het slagen zijner proeven. Niet in de gelegenheid zijnde bij de voordracht tegenwoordig te zijn, was ik om Sluis toch blijde, later te vernemen, dat de proeven bijzonder waren geslaagd, de leerzame, voordracht zeer had geboeid en het met behulp van mijn schuitje verzamelde gas had opgevlamd tot aan den zolder van 't lokaal der tuinbouw.

Toen later zijn oude boerderij werd verbouwd tot de ook thans nog prachtig ingerichte plaats „Het Deutzen Hofje", wilde hij de toen geslagen norton benutten tot beweegkracht en verlichting. Voor het eerste slaagde hij volkomen. Een vernuftig uitgedacht werktuig werd door de kracht der wel in beweging gebracht en gebruikt om in de avondmelk het schieten van den room te voorkomen en eenmaal daags volvette kaas te maken.

Met de verlichting ging het niet zoo gunstig. Wel brandde het gas, doch door te weinig koolstof gaf het zoo goed als geen licht. De gloeikousjes waren nog niet uitgevonden. Te verwonderen valt het, dat Sluis niet op 't denkbeeld kwam 't gas als kookgas te benutten.

Nu tenslotte nog eenige beschouwing over het starten van zijn werk in 't algemeen, over 't geen zulk een werk voor anderen te denken geeft.

Als ik het zoo noemen mag heeft ieder mensch in hoofdzaak twee voorname plichten te vervullen:

1e. de plicht van ieder tegenover de gemeenschap en

2e de plicht van ieder tegenover zich zelf, zijn gezin en naastbestaanden.

17) Vermoedelijk het gebouw van „De Tuinbouw".

Heeft, Sluis de eerste plicht te veel in het oog gehad en daardoor belangen van nakomelingen minder gediend, als de gemeenschap billijk was, moest zij de 2e plicht enigszins overnemen.

Sluis was een eerlijk man, die 't met de maatschappij goed meende. Hopende hiermede mijne belofte vervuld te hebben en mij aanbevolen houdende om met het doel der gevraagde inlichtingen op de hoogte te worden gesteld, verblijve ik, vriendschappelijk groetend,

Uw dienstw.,
(get.) KLAAS ZIJP.
Middenweg, bij Avenhorn.
Beemster, 29 Januari 1909

Waarde Heer P. Boekel.

Het verzoek aan mij gedaan aangaande de werkzaamheden van den Heer W. Sluis bij ons in de Beemster, beantwoord ik bij deze.

In 1861 heeft hij bij ons ingevoerd de maaimachine, de hooischudder en de zaaimachine. Hij heeft bij ons opgericht de Tuinbouwvereniging en heeft verscheidene keeren een lezing gehouden aangaande het Tuinbouwwak, waardoor in dat vak groote verbeteringen zijn ontstaan. Hij is begonnen het land en den tuin te draineeren, waardoor de gronden veel vruchtbaarder zijn geworden. Sluis was de man, die ons aan draineerbuizen heeft geholpen, hij was een ieder behulpzaam met het inleggen van de draineerbuizen. Velen hebben daaraan gevolg gegeven. De paardehark, de dorschmachine heeft Sluis bij ons ingevoerd.

Daar is bij ons bij Purmerend in de Beemster een augurkenfabriek opgericht, wat buitengewoon voordeelig werkt. Sluis is ook de man geweest, die het gas bij ons heeft ontdekt, waardoor hij meende dat groote boerderijen geheel verlicht, konden worden wat ook tot stand is gekomen en bij velen met best gevolg in toepassing is gebracht.

Hij is begonnen om de Beemster onder stoomgemaal trachten te krijgen, waaraan hij meende dat groote voordeelen verbonden zouden zijn, maar onze Dijkgraaf C. Hartog en het bestuur wilden daar niets van weten en

hebben dat erg tegen gewerkt. Sluis zei echter al tegen mij: wij moeten volhouden, eindelijk zal het wel komen. Geduld, geduld, we zullen ze wel overtuigen. Onvermoeid bleef hij doorwerken, doch zoo lang als onze Dijkgraaf C. Hartog heeft geleefd, was het er niet door te krijgen. Toen deze was overleden, zijn we weer met alle macht begonnen. Er werd een Dijkgraaf benoemd, die we een beetje op onze zijde wisten te krijgen, en toen is er een stoomgemaal gekomen met het gevolg, dat nu de geheele Beemster door stoomgemalen wordt drooggehouden. De vrees, die bij ons bestuur bestond, dat de te betalen lasten zwaarder zouden zijn, is niet bewaarheid. Deze zijn aanmerkelijk minder geworden, wat Sluis altijd al beweerd had.

Hij heeft ook veranderingen in het kaasmaken gebracht, wat ook door mij en anderen is gevolgd.¹⁸⁾ Sluis was ook de man, die zei: daar moeten kaasfabrieken opgericht, worden. Sluis was de man, die op zijn boerderij aan den Volgerweg met zijn buurman Stuvt een kaasfabriek heeft, opgericht. Dat werkte niet voordeelig, want alle begin is moeilijk, wat hier ook het geval was. Toen was het zeggen van het publiek: heb je het al gehoord, nu maakt Sluis de kaas machinaal en er wordt stoom gebruikt om de kaas te maken, dat is toch geheel gekkemwerk. En wat is het gevolg geweest? De eene fabriek na de andere wordt opgericht.

Met het veredelen van het vee heeft Sluis een begin gemaakt, wat door velen is nagevolgd.

Het vee beoordeelen op punten, daarmede heeft Sluis een begin gemaakt, waarin hij eerst sterk is tegengewerkt dat was niets van beteekenis. Ik ben er zelf bij tegenwoordig geweest, het was niet om uit te slaan wat we hadden te verduren, maar Sluis bleef kalm en bedaard en zei: Och, Man, geduld, het zal wel komen, het moet toch dien weg heen. Geduld, we zullen het eindelijk wel winnen en wat is nu het gevolg ervan? het vee, dat in de stamboeken wordt opgenomen, is gekeurd volgens het puntenstelsel; van het uitbreiden van de tuinderijen bij ons in de Beemster is Sluis de oorzaak geweest van het planten van vruchtboomen aan de wegen, het aanleggen van boomgaarden, het theoretisch snoeien der boomen, waaraan door velen gevolg is

18) De Heer P. Zeeman Sr. deelde mede dat hij, evenals anderen, met succes de methode Sluis had toegepast en voorts dat Sluis doorgaans zeer goede kaas maakte.

gegeven, is Sluis de man geweest en ieder is er van overtuigd, dat het veel voordeel teweeg heeft gebracht.

Hiermede hoop ik aan Uw verzoek te hebben voldaan. Wellicht komt ge er toe om te denken, dat ik wat heb overdreven. Ik blijf er bij, Sluis is de man geweest, die aan alles een begin heeft gemaakt. Sluis was de man, die allen, wie tot hem kwamen, behulpzaam was zonder er zelf partij van te trekken.

Uw vriend,
(get.) T. MAN Cz.

Den Weled. Zeergel. Heer Dr. L. T. C. Schey te Hoorn.

Naar aanleiding van Uw schrijven van 2 April Nr. 248. bericht ik U, dat ik maar heel weinig met Wouter Sluis in aanraking ben geweest. Voor meer vriendschappelijke betrekking woonde ik te ver van hem af, n.l. tal van jaren als hoofd der O. L. School aan den Volgerweg, hoek Jisperweg. Toch heb ik Wouter Sluis heel goed gekend en ben wel bij hem op de boerderij geweest. Het was een zeer eenvoudig, doch vriendelijk en welwillend man. Hij had veel gelezen en nagedacht.

In mijn jeugd kwam hij o.a. voordrachten houden in mijn geboorteplaats (Kampen) en daar kwamen verscheidene belangstellende hoorders uit den omtrek, vooral van het Kamper eiland. Zijn voordrachten waren hoogst eenvoudig en begrijpelijk en hadden veel van onze tegenwoordige Boerenpraatavonden, zooals de Hollandsche Maatschappij van Landbouw tegenwoordig voor onze boeren wel organiseert.

De oude boerderij „Het Deutzen Hofje" heb ik niet gekend. De nieuwe boerderij, zooals die tegenwoordig nog bestaat, is geheel op aanwijzing en naar teekening van Wouter Sluis gebouwd. Naar zijne meening moest ook het vee veel lucht en licht in de stallen hebben, vandaar de mooi ingerichte stallen met veel licht. Het drinkwater moet ook goed zijn, geen slootwater meer in den winter, dus een flinke norton in den stal.

Om de norton was een muurtje opgetrokken, zoo ongeveer als de mond van een tegenwoordigen regenbak en daarin werd het nortonwater hoog genoeg opgevoerd om met buizen de koegoten te worden geleid. Aan het begin van elke goot was een kraan, die gemakkelijk met den voet kon worden geopend. Een en ander zal nog wel zoo zijn.

Bij een bezoek op de boerderij leidde Wouter Sluis ieder gaarne rond en het alles zorgvuldig zien. Bij het vertrek werd de handteekening verzocht van den bezoeker in het Vreemdelingenboek, door Wouter Sluis aangelegd. Reeds spoedig ontdekte hij, dat uit meergenoemde norton gasbelletjes oprezen en hij probeerde of het gas brandbaar was en later heeft hij het onder een kaastobbe opgevangen. Of hij het gas op een of andere wijze heeft benut is mij niet bekend, maar het is een feit, dat Wouter Sluis het brongas heeft ontdekt, dat later door de uitvinding van de gloeikous, ook als lichtgas kon worden gebruikt.

Op zijn aandringen werden de molens in de Beemster door stoomgemalen vervangen. Ook heeft hij bevorderd dat het polderpeil verlaagd werd, dat vooral in den winter veel te hoog was.

Gedurende zijn leven heeft men veel met de nieuwe theorie van Wouter Sluis gespot, onze boeren zijn nog conservatief, niet waar, maar het is een feit, dat Wouter Sluis in ontwikkeling ver vooruit was.

Zie hier, een en ander wat ik van Wouter Sluis weet, het is niet veel, maar ik geef het gaarne ten beste.

De Heer P. Zeeman Senior heeft jarenlang aan den Nekkerweg gewoond, schuin over „Het Deutzen Hofje". Vermoedelijk weet die wel meer bijzonderheden.

Hoogachtend,
Uw dienstw.,
(get.) H. VAN DEN BERG.

M.-Beemster, 7 April 1931.

Westzaan, 9 Februari 1912.

Den Heer Dr. Schey, Hoorn.

Hierbij mijn hartelijken dank voor het mij toegezonden boekje over den Heer Wouter Sluis, wiens naam ik mij van voor jaren best herinner.

Het kwam mij toen in de gedachte, hoe hij eens op Assendelft een lezing hield en een kaas heeft gemaakt in het huis „Assumburg" van den Heer Kleijn, dat mijn man er heen is geweest, waar ook mijn zwager P. Czn Boekel was, die toen nog op Assendelft woonde. Toen mijn man 's avonds thuis kwam, ik was ongesteld, zeide hij: vrouw, wat jammer, dat je niet heen kon, want daar viel veel van te leeren. En naderhand, als het niet in orde was met de kaas en ik zeide: wij zijn niet gelukkig, was zijn antwoord: Wouter Sluis zou zeggen, kaasmaken is geen geluk, kaasmaken is een wetenschap, die beoefend moet worden, de gebreken moeten opgespoord worden.

Nogmaals mijn dank en vooral de groeten van

(get. J. IJF, Wed. P. Kwantes.

Den Heer Dr. L. T. C. Schey, Hoorn,
M. H. Ofschoon juist heden van Noord-Holland teruggekeerd, bereikte mij tot mijn spijl eerst nu Uw uitnodiging tot bijwoning van de huldiging van Wouter Sluis.

Ik maakte op zestienjarigen leeftijd kennis met den Heer Sluis tijdens een demonstratie weke hij gaf van het, kaasmaken.

De indruk van dien goeden, eenvoudigen, alles gevenden man is voor mij altijd onvergelijk geweest.

In gedachten neem ik evengoed aan die huldiging deel.

Hoogachtend,

Uw dw. d..

(gel.) P. Czn. BOEKEL

Delfzijl, 5 November 1927.

Geachte Heer Hylkema.

Wat betreft het opnemen van mijn vroeger schrijven (December 1908), over den Heer Sluis geef ik gaarne mijn toestemming; de erkenning over de verdienste van Sluis als hervormer op velerlei landbouwgebied, moet bij het nageslacht bewaard blijven; dit vind ik een gelukkige gedachte.

Ik stem dus gaarne toe, dat mijne meening over hem daarin wordt opgenomen.

Meermalen bij mijn alleen zijn, bekruipt mij de gedachte: hij was zeker een groot denker.

Hoogachtend en groetend,
(get.) P. Czn. BOEKEL.

Delfzijl, 30 April 1931.

Den Weled. Heer H. B. Hylkema te Soestduinen.

Weledele Heer.

Om Uw schrijven te kunnen beantwoorden, ben ik een bezoek gaan brengen aan den Heer P. Zeeman Sr., reeds in mijn schrijven aan den Heer Schey genoemd. Ja, zooals U schrijft, was wel een poging gedaan door Wouter Sluis om een Landbouwschool te vestigen, maar die was mislukt door onvoldoende financieele steun. De Heer Zeeman wist van een circulaire, o.a. door zijn schoonvader, den heer H. de Goede, vroeger Dijkgraaf, ontvangen met verzoek om een aandeel te nemen voor bovenstaand doel, doch de school was er niet gekomen door onvoldoende geldelijke deelneming. De Heer Zeeman meende nog wel in 't bezit te zijn van die circulaire, waaruit, dan misschien kon blijken, dat ook Heimans en De Leeuw hun medewerking hadden toegezegd. Misschien dat ik U dit dan nog wel nader per briefkaart kan berichten.

Wie De Leeuw was weet ik niet, voor zoover mij bekend, nu omstreeks 50 jaar te Beemster, was hier of in de nabijheid geen onderwijzer of leeraar De Leeuw, ook de Heer Zeeman wist dit niet.

Wat Heinans betreft, me dunkt, dit kan niemand anders geweest zijn dan de Heimans, die met Thijssse, nu Dr. Thijssse, jarenlang redacteur was van het tijdschrift „De levende natuur”, waarvan Thijssse nu nog wel hoofdredacteur zal zijn. Dr. Thijssse is de laatste jaren leeraar geweest aan het Lyceum te Bloemendaal en zal daar nog wel wonen. Heimans is jong gestorven en was hoofd eener school te Amsterdam. Heimans en Thijssse schreven zeer mooie populaire boekjes: „Hei en Dennen”, „In sloot en plas”, „Van vlinders en bloemen” zijn de meest bekende en worden nu nog veel gebruikt.

Wouter Sluis had veel jongelui bij zich op de boerderij om de kaasbereiding te leeren. Ze waren commensaal en moesten alle werk in de boerderij mee verrichten. Van de gasontdekking van Wouter Sluis vertelde de heer Zeeman nog, dat hij gezien had, dat Wouter Sluis een steel van een Goudsche pijp in den bodem van de kaastobbe had gestoken, waaronder hij het gas had opgevangen en dat hij het op die manier liet branden.

De Heer Lankelma van Purmerend heeft de eerste gasinstallatie op de boerderij van den Heer Zeeman gemaakt om het gas te benutten voor koken. Inmiddels was ook het gloeikousje uitgevonden en kon het als lichtgas worden gebruikt.

Wouter Sluis heeft door tusschenkomst van de vrijmetselaren te Purmerend het laatst van zijn leven verpleging gehad in het Gast- en Proveniershuis aldaar. Den laatsten tijd van zijn leven was hij kindsch.

Ziedaar nog een en ander omtrent Wouter Sluis; het zal U waarschijnlijk niet bevredigen, maar ik meen mijn best gedaan te hebben. Mocht U nog meer te vragen hebben, dan ben ik gaarne tot Uw dienst.

Hoogachtend;
Uw dienstw.,
(get.) H. VAN DEN BERG

Voorgaande brief is een antwoord op mijn informatie omtrent de landbouwschool, vermeld in mijn brochure pag. 14. Tot mijn spijt kan ik niet herinneren, wie mij indertijd de desbetreffende gegevens heeft verstrekt. Alle nasporingen omtrent die school geven weinig resultaat.

HYLKEMA.

De zoon van Heimans meldt mij:

Mijn vader is overleden te Gerolstein op 22 Juli 1914. Er staat mij flauw iets voor van plannen tot stichting van een Landbouwschool, waaraan hij verbonden zou zijn, maar wel zeker is hij nooit in functie geweest als docent in de Beemster. Alleen in vacantie's of op vrije middagen zou daartoe de mogelijkheid zijn geweest, omdat mijn vader tot zijn dood toe in Amsterdam in

functie was als hoofd eener school. Met twee gebroeders De Leeuw is mijn vader sedert zijn jeugd bevriend geweest. Het is niet onmogelijk, dat een van deze o.a. Scheikunde-lessen heeft gegeven.

Uw dw.,
J. HEIMANS.

Amsterdam, 5 September 1931.
Beethovenstraat 18.

Een afdoende opheldering omtrent het verloop van de voorgenomen stichting der school, geeft ten slotte de volgende mededeeling:
In het proefschrift van Dr. Ir. V. R. IJ. Croesen, 1931, (Geschiedenis van de ontwikkeling van de Nederlandsche Zuivelbereiding in het laatst van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw), komt het volgende voor: In het jaar 1877 namen de Heeren W. Sluis, J. Man Cz., H. C. van der Heijde en K. Admiraal Mz., allen te Beemster, het initiatief tot het stichten van een School voor Zuivelbereiding met een zuivelfabriek, waartoe men f 30.000-oprichtingskosten nodig achtte. Dit zou gevonden worden door het plaatsen van aandelen, groot f.200.- elk. Ofschoon in December 1877 reeds 43 aandelen geplaatst waren, is het benodigde kapitaal niet bijeengebracht en heeft de zaak dus geen voortgang gehad.

3 Bijlage afkomstig uit Officieel Orgaan en Het Algemeen Zuivelblad van november 1927

1e Huldiging Wouter Sluis.

OO 2 November 1927 nr. 44

Op 7 Nov. zal het 100 jaren geleden zijn, dat Wouter Sluis in de gemeente Hoogkarspel werd geboren.

De Noordhollandsche landbouw, tuinbouw, zuivelbereiding en veeteelt gevoelen behoefte om op dien dag den man, die met groote scherpzinnigheid en met verontachtzaming van zijn eigen belangen den landbouw heeft gediend, en wiens laatste jaren zoozeer verdonkerd zijn door kommer en geestelijk lijden, hulde te brengen voor hetgeen hij deed.

Op het Deutzen Hofje aan den Nekkerweg in de Beemster, de mooie boerderij thans toebehoorende aan de Ridderlijke Deutsche Orde, de Balye van Utrecht en bewoond door den heer J. H. Köhne, zal door den Voorzitter van een daartoe gevormd Comité, den heer D. de Boer Dz. te Stompeteren, om 1 uur een gedenksteen onthuld worden. Vervolgens zal in het Heerenhuis te Midden-Beemster een herdenkingsrede worden uitgesproken door den heer Hylkema te Soestduinen, oud-Rijkszuivelconsulent voor Utrecht.

De Secretaris van het Comité is Dr. L. T. C. Schey, Rijkszuivelconsulent te Hoorn.

2e Huldiging Wouter Sluis.

Bron: Algemeen Zuivelblad 4 November 1927 nr. 44

Op 7 Nov zal het 100 jaren geleden zijn, dat Wouter Sluis in de gemeente Hoogkarspel werd geboren.

De Noordhollandsche landbouw, tuinbouw, zuivelbereiding en veeteelt gevoelen behoefte om op dien dag den man, die met groote scherpzinnigheid en met veronachtzaming van zijn eigen belangen den landbouw heeft gediend, en wiens laatste jaren zoozeer verdonkerd zijn door kommer en geestelijk lijden, hulde te brengen voor hetgeen hij deed.

Op het Deutzen Hofje aan den Nekkerweg in de Beemster, de mooie boerderij, thans toebehoorende aan de Ridderlijke Deutsche Orde, de Balye van Utrecht en bewoond door den heer J. H. Köhne, zal door den Voorzitter van een daartoe gevormd Comité, den heer D. de Boer Dz. te Stompeteren, om 1

uur een gedenksteen onthuld worden. Vervolgens zal in het Heerenhuis te Midden-Beemster een herdenkingsrede worden uitgesproken door den heer Hijlkema te Soestduinen, oud-Rijkszuivelconsulent voor Utrecht.

De secretaris van het Comité is Dr. L. T. C. Schey, Rijkszuivelconsulent te Hoorn.

Geen vervolg op deze aankondiging gevonden in AZB.

3e Huldiging Wouter Sluis.

OO 1927 9 November nr. 45

Den zevenden November j.l. heeft op de mooie boerderij „het Deutzen Hofje" aan den Nekkerweg in de Beemster de huldiging plaats gevonden van wijlen Wouter Sluis, waarbij ongeveer een vijftigtal personen aanwezig waren. Op initiatief van de heeren D. Brander Dzn. te Hoogkarspel en Dr. L. F. C. Schey te Hoorn, hadden verschillende landbouwverenigingen in Noord-Holland gemeend een daad van dankbare herinnering te moeten verrichten op den 100 sten geboortedag van dezen voorlooper op landbouwgebied. Deze daad is geweest de plaatsing van een gedenksteen in de kaaskamer van bovengenoemde hoeve, de plaats, waar Wouter Sluis wel bij uitstek zijn pionierswerk heeft verricht. Een waardiger plaats had men moeilijk kunnen vinden.

De onthulling van dit blijvend aandenken geschiedde door den heer D. de Boer Dzn, te Stompvoren, die Wouter Sluis schetste als de man, die gevoeld heeft, wat er aan den landbouw ontbrak, en die bij de toenmaals gebrekkige landbouwkundige kennis, heeft gewezen op de wenschelijkheid om verbetering te brengen in de zuivelbereiding, de veefokkerij, bodembehandeling, ontwatering van den bodem en afzet van de landbouwproducten. Wouter Sluis deed dit vaak met voorbijzien van eigen belangen in een periode toen de gemiddelde landbouwer in de provincie Noord-Holland door zijn ontwikkelingspeil nog niet kon beseffen, hoeveel waarde voor de toekomst het werk van dezen pionier kon hebben. Toen, mede door familieomstandigheden, hem het lot van zoovele zoekers en uitvinders beschoren was, moest hij van velen de sympathie en waardeering missen. Niet zelden is spot het deel geweest van dezen man van wien vaststond, dat hij nimmer eigen belang vooropstelde.

De inscriptie van den gedenkplaat, welke in wit marmer met zwarte letters is uitgevoerd, luidt:

WOUTER SLUIS
geboren 7 November 1827 te Hoogkarspel
overleden 20 Februari 1891 te Santpoort
woonde en werkte van 1858 tot 1867 op deze boerderij
Zijn leven en streven waren met opoffering van eigen belangen geheel ge-
wijd
aan den vooruitgang van den landbouw.

Als erkenning van zijn groote verdiensten en als hulde aan zijne nagedachtenis

is den 7den November 1927 deze gedenksteen geplaatst door de
in Noord-Holland werkzame landbouwverenigingen.

Na de onthulling werd door den voorzitter van het comité aan den Landcommandeur der Ridderlijke Duitsche Orde, „Balye van Utrecht”, welke thans eigenaresse der boerderij is een oorkonde overhandigd, waarin deze gedenkwaardige gebeurtenis is vastgelegd.

De heer H. B. Hylkema te Soestduinen, Oud-Rijkszuivelconsulent voor Utrecht, heeft vervolgens in het „Heerenhuis” te Midden Beemster een herdenkingsrede uitgesproken. Op zeer boeiende wijze heeft deze spreker verteld van Wouter Sluis en wat hij gedaan heeft. Een en ander uit zijn levensgeschiedenis laten wij hier volgen.

Wouter Sluis werd geboren te Hem, gemeente Hoogkarspel als oudste zoon van een Noord-Hollandsch veekoopman. Op 15-jarigen leeftijd moest hij zijn vader reeds missen. Toen de jongelingsjaren achter den rug waren, huurde hij van „het Deutzen Hofje” te Amsterdam een boerderij in de Beemster. De oude hofstede werd later verbouwd geheel overeenkomstig de wenschen en inzichten van Sluis en is thans nog een getuigenis van zijn goede denkbeelden en opvatting betreffende het bedrijf en van zijn practischen zin.

In dit huis had hij een kamer voor zich. Daar was hij altijd bezig met proefnemingen en rekenen of onderzoekingen. Nieuwe landbouwwerktuigen als maaimachine, hooischudder, zaaimachine en dorsmachine werden in 1864

en opvolgende jaren door hem in de Beemster ingevoerd. In het propageeren van den tuinbouw ging hij voor door het aanleggen van een boomgaard. Sluis was oprichter der nog bestaande tuinbouwvereniging en der coöp. augurkenfabriek.

Het was Sluis, die aandrang op een stoomgemaal en drainage metterdaad aanmoedigde. Hij was het eveneens die het brongas, dat men in Noord-Holland op de boerderijen veel ziet, heeft ontdekt. Zijn nortonbron benutte hij tevens als beweegkracht om bij de avondmelk het schieten van den room te verhinderen, hetgeen hem in staat stelde bij de bereiding van volvette kaas met éénmaal kaasmaken per dag te volstaan.

Ook op het gebied van veeteelt was hij werkzaam. Fokschapen voerde hij uit Engeland in en richtte de Beemster Vee fokkerij Vereniging op. Het beste was hij thuis met de kaasbereiding. Ook op dit gebied was hij baanbreker, die niet ophield in lezingen zijn nieuwe denkbeelden te verkondigen en als het gevraagd werd bij de bereiding hulp te bieden. Niet alleen de eigen provincie was zijn arbeidsveld. Ook in Friesland, Gelderland, Zuid-Holland en zelfs in het buitenland zijn de sporen van zijn arbeid aangetroffen. Talrijke buitenlanders uit zeer verschillende deelen der wereld hebben aan zijn boerderij in den Beemster een bezoek gebracht, terwijl Wouter Sluis op zijn beurt het buitenland bezocht en o.a. in Engeland de kaasbereiding bestudeerde en in Duitschland het landgoed Raden met het daaraan verbonden proefstation van Dr. Fleeschman een bezoek bracht.

De groote verdienste van hem ligt echter vooral hierin, dat hij in een groot aantal vergaderingen is gaan verkondigen:

Kaasmaken is niet afhankelijk van geluk en toeval, niet van meer of minder toebedeelden zegen, niet van den bodem of van de woning, althans niet in den zin, dat men in kaasgebreken heeft te berusten. Kaasmaken is een Wetenschap, die beoefend dient te worden.

(Deze woorden zijn thans aangebracht in de kaaskamer, waar W. S. vroeger gewerkt heeft.) In 1878 verscheen de tweede druk van een kleine handleiding over een door hem toegepaste methode van kaasbereiding. In zijn eigen boerderij leed hij onvermijdelijk groote schade door zijn herhaalde afwezigheid. Ten slotte waren zijn geldelijke zorgen zoo groot, dat hij zijn geheele veebeslag moest verkoopen. Uit zijn achteruitgang wisten zijn tegenstanders, die hierin het falen van zijn wetenschap en methoden zagen, scherpe wapens te smeden. De indruk van zulk een leven, besloot de spreker, wekt

geen gedachten van critiek, maar stemt naast weemoed tot sympathie, tot meevoelen, tot een stille hulde.
Ook eenige andere personen voerden nog het woord, terwijl enkele telegrammen werden voorgelezen.

KR,